

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН І БІЗНЕСУ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускової кафедри
_____ О. П. Степанов
«_____» _____ 2021 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 292 «МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЮ ПРОГРАМОЮ
«МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»

Тема: «Фінансова безпека України в умовах глобальних кризових явищ»

Виконавець: Єрохіна Валерія Валентинівна, група
МЕВ-401

(підпис виконавця)

Керівник: к.е.н., доцент кафедри міжнародних
економічних відносин і бізнесу ФМВ НАУ
Прокоп'єва Аліна Анатоліївна

(підпис керівника)

Нормоконтролер: Біла Світлана Олексіївна

(підпис нормоконтролера)

Київ – 2021

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет міжнародних відносин
Кафедра міжнародних економічних відносин і бізнесу
спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»
освітньо-професійна програма «Міжнародні економічні відносини»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
_____ Степанов О.П.
«__» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ

на виконання дипломної роботи

Єрохіна Валерія Валентинівна

1. Тема роботи «Фінансова безпека України в умовах глобальних кризових явищ» затверджена наказом ректора від «05» квітня 2021 р. №557/ст.
2. Термін виконання роботи: з 03 травня 2021 року по 20 червня 2021 року.
3. Вихідні дані до роботи: законодавчі та нормативні документи, фінансова звітність та статутні відомості об'єкта дослідження, наукові статті, монографії тощо, за темою бакалаврської кваліфікаційної роботи.
4. Зміст пояснювальної записки: Теоретико-методологічні засади дослідження фінансової безпеки держави в умовах глобалізації; Дослідження оцінки стану фінансової безпеки України в умовах глобальних кризових явищ; Шляхи забезпечення фінансової безпеки України в контексті глобальних трансформацій.
5. Перелік обов'язкового ілюстративного матеріалу: у роботі розміщено 5 таблиць, 2 рисунків.
6. Презентація основних результатів дипломної роботи в електронному вигляді. Розроблена презентація в Microsoft Office Power Point, складає 18 слайдів.

6. Календарний план-графік

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1.	Вивчити літературні джерела з предмету дослідження та написати заяву про затвердження теми дипломної роботи	29.03.2021	Виконано
2.	Затвердити план дослідження та отримати завдання до виконання дипломної роботи	29.04.2021	Виконано
3.	Розкрити теоретико-методологічні засади дослідження фінансової безпеки держави в умовах глобалізації	03.05.2021-10.05.2021	Виконано
4.	Оцінити дослідження оцінки стану фінансової безпеки України в умовах глобальних кризових явищ	11.05.2020 – 17.05.2021	Виконано
5.	Визначити та обґрунтувати шляхи забезпечення фінансової безпеки України в контексті глобальних трансформацій	18.05.2021-24.05.2021	Виконано
6.	Написати реферат, вступ, висновки та оформити список використаних джерел і додатки	25.05.2021 – 27.05.2021	Виконано
7.	Оформити дипломну роботу	28.05.2021	Виконано
8.	Попередній захист дипломної роботи	07.06.2021	Виконано
9.	Передати дипломну роботу рецензенту для рецензування (за 10 днів до захисту)	04.06.2021	Виконано
10.	Передати дипломну роботу науковому керівникові для написання відгуку (за 7 днів до захисту)	07.06.2021	Виконано

8. Дата видачі завдання: « 29 » квітня 2021р.

Керівник дипломної роботи

_____ (підпис керівника)

Прокоп'єва А.А.

_____ (П.І.Б)

Завдання прийняв до виконання

_____ (підпис випускника)

Єрохіна В.В.

_____ (П.І.Б)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до дипломної роботи «ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ КРИЗОВИХ ЯВИЩ»: 91 сторінка, 5 таблиць, 2 рисунків, 72 літературних джерел.

Перелік ключових слів (словосполучень): ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА, ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА, ФІНАНСОВИЙ РИНОК, КРИЗОВІ ЯВИЩА, СЕКТОР ДЕРЖАВНИХ ІНВЕСТИЦІЙ, ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇНИ, ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ.

Об'єкт дослідження: фінансова безпека в умовах кризових явищ.

Предмет дослідження: сучасні тенденції розвитку фінансової безпеки в Україні.

Мета дипломної роботи: детальний аналіз фінансової безпеки України в умовах глобальних кризових явищах.

Методи дослідження: загальні методи (аналіз, синтез, індукція, дедукція, класифікація), теоретичні методи (системний аналіз), економіко-статистичні, графічні та інші.

Отримані результати та їх новизна:

Значущість виконаної роботи та висновки: подальше створення належних і достатніх умов для фінансової безпеки України, а саме створення правових, організаційно-адміністративних, економічних, політичних умов.

Рекомендації щодо використання результатів: матеріали дипломної роботи рекомендується використовувати для застосування при написанні звітів щодо проблем фінансової безпеки в умовах кризових явищ України.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	9
1.1. Економічна сутність фінансової безпеки та її місце в загальній системі безпеки України.....	9
1.2. Характеристика загроз фінансовій безпеці держави.....	19
1.3. Сутність механізму забезпечення фінансової безпеки в контексті глобалізації.....	28
РОЗДІЛ 2 ДОСЛІДЖЕННЯ ОЦІНКИ СТАНУ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ КРИЗОВИХ ЯВИЩ.....	33
2.1. Аналіз методичних підходів до оцінювання рівня фінансової безпеки в Україні.....	33
2.2. Методичний підхід до оцінювання фінансової безпеки в Україні.....	38
2.3. Практичні розрахунки рівня фінансової безпеки України в умовах пандемії COVID-19.....	46
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ.....	59
3.1. Інституційне регулювання економічної безпеки держави і її фінансової складової в Україні.....	59
3.2. Шляхи підвищення рівня забезпечення фінансової безпеки і стабільності України в умовах кризи.....	68
ВИСНОВКИ.....	82
СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	85

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Зв'язок економіки України зі світовою економікою, її експортна орієнтація та від'ємний платіжний баланс створюють значні небезпеки для вітчизняної фінансової сфери. В умовах фінансово-економічної кризи пріоритетним напрямом діяльності держави й бізнесу є проведення скоординованої політики та вироблення стратегії щодо зниження впливу кризових явищ у фінансовому секторі. Ураховуючи масштабність, глибину й тривалість кризових явищ у вказаному секторі, а також ступінь їх негативного впливу на процеси, що відбуваються в українській економіці, потрібно виробити нові підходи до побудови системи фінансової безпеки нашої держави. Особлива актуальність дослідження цього питання обумовлюється складною воєнно-політичною ситуацією розвитку нашої країни, адже фінансова безпека – невід'ємний атрибут суверенної держави.

Для створення надійної системи забезпечення економічної безпеки держави потрібен ефективний механізм визначення загроз національним інтересам, що створюють безпосередню небезпеку економічній системі, порушуючи цим самим процес суспільного відтворення. Постійне ж відстеження і визначення основних загроз економічній безпеці значно полегшує її підтримання на належному рівні, а також дає можливість своєчасно розробляти і здійснювати практичні заходи щодо зниження негативного впливу загроз чи їх повної ліквідації. Беззаперечно, координуюча і керівна роль у процесі забезпечення економічної безпеки країни має належати державі, дії якої у цьому разі входять у певне заперечення інтересів власної економічної безпеки. Проте така суперечність об'єктивно зумовлена функцією держави як гаранта національних інтересів. Дана методологія відкриває шлях до дослідження одного з найбільш фундаментальних чинників впливу на стан економічної безпеки країни - способу та ступеня узгодженості індивідуальних, корпоративних та національних інтересів.

Проте економічну безпеку доцільно розуміти ширше, як прогресуюче і динамічне явище, оскільки економіка не може розглядатися як щось статичне. Якщо

в державі спостерігається розвиток і економічне зростання, то економічна безпека зміцнюється і закріплюється, а її порогові значення зміщуються у бік вищих значень, або ж вводяться нові індикатори, що відображають новий рівень і новий якісний стан економічної системи. У системі економічної безпеки важливу роль відіграє її фінансова складова, від рівня якої залежить реалізація національних інтересів та стабільний економічний розвиток. Забезпечення фінансової безпеки набуває особливої актуальності у період фінансово-економічної кризи, яка супроводжується частковою втратою внутрішньої та зовнішньої платоспроможності, нестабільністю курсу національної грошової одиниці, зниженням рівня доходів населення, інфляцією, скороченням надходжень до бюджетів усіх рівнів та цільових фондів тощо.

Метою кваліфікаційної роботи є детальний аналіз фінансової безпеки України в умовах глобальних кризових явищ.

Відповідно до поставленої мети виділяють **основні завдання**:

- дослідження сучасного стану фінансовій безпеці України;
- ідентифікація її внутрішніх та зовнішніх загроз;
- визначення пріоритетних напрямків зміцнення фінансової безпеки;
- проаналізувати фінансову безпеку в умовах кризових явищ;
- визначити основні тенденції розвитку фінансової безпеки в умовах глобалізації;
- розкрити вплив пандемії Ковід-19 на розвиток фінансової безпеки;
- дослідити основні проблеми фінансової безпеки України;
- оцінити перспективи розвитку та запропонувати шляхи покращення діяльності фінансової безпеки у контексті міжнародної інтеграції і глобалізації.

Об'єктом дослідження є фінансова безпека в умовах кризових явищ.

Предметом дослідження є сучасні тенденції розвитку фінансової безпеки в Україні.

Методологія дослідження. У першому розділі при розкритті економічної сутності та концептуальних понять фінансової безпеки держави в умовах глобалізації використовувалися методи від абстрактного до конкретного, поєднання аналізу та синтезу, структурно-системного підходу та методпричинно-наслідкових зв'язків. У

другому розділі роботи, де досліджувалися та аналізувалися оцінки стану фінансової безпеки в умовах кризових явищ, використовувалися методи статистичні, логічного й історичного, кількісно-якісного аналізу, а також методи порівняльного аналізу. У третьому розділі при дослідженні шляхів забезпечення фінансової безпеки України в контексті глобалізаційних трансформацій, основними науковими методами були причинно-наслідкових, логічних та функціональних зв'язків і залежностей, а також статистичний.

Теоретичну основу роботи склали економічні дослідження вітчизняних та зарубіжних учених. При написанні роботи використовувалися матеріали Міжнародного валютного фонду, Міжнародного торгового центру, KPMG, The Financial Stability Board, Верховної Ради України, МінфінМедіа та Національного банку України. Фактологічною та статистичною основою слугували щорічні звіти національної комісії з цінних паперів та фондового ринку України і відповідні сайти в Internet.

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку бібліографічних посилань використаних джерел. Список бібліографічних посилань використаних джерел включає 73 найменувань, 91 сторінка, 5 таблиць, 2 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

1.1. Економічна сутність фінансової безпеки та її місце в загальній системі безпеки України

Фінансова безпека підприємств є однією з основних складових національної безпеки будь-якої країни, оскільки підприємства є податковими платниками, які формують дохідну частину бюджету та створюють робочі місця. Рівень заробітної плати, купівельна спроможність населення, рівень безробіття та валовий внутрішній продукт залежить від їх фінансового стану. Крім того, компанії надають перевагинаселенню з товарами, включаючи товари першої необхідності. Тому нам потрібно контролювати фінансовий стан підприємств постійно уникати фінансової кризи та подальшого банкрутства. Необхідно знати методи та фактори, що впливають на фінансову безпеку та рівні фінансової безпеки для проведення оцінки.

Фінансова безпека суб'єктів господарювання є частиною фінансової безпеки держави, оскільки компанія створює додану вартість що формує валовий внутрішній продукт на рівні держави. Крім того, компанії є основними платниками податків, які впливають на формування доходів державного та місцевих бюджетів. Отже, рівень фінансової безпеки забезпечує, щоб держава могла виконувати свої функції та забезпечувати економічний розвиток, вдосконалення соціальних стандартів. В умовах економічної та політичної нестабільності мінливість факторів мікро- та макросередовища впливаючи на діяльність підприємства, оцінка фінансової безпеки стає особливо актуальним питанням [15].

Оцінка фінансової безпеки дозволить компанії мінімізувати загрози фінансової нестабільності та збільшення безпеки його існування. Економічна ситуація в будь-якій країні залежить від рівня її виробничого сектору. Тому стабільний розвиток бізнесу є однією з перших передумов забезпечення потужності державної

економічної системи. Діяльність компанії завжди супроводжується появою великої кількості загроз, які можуть спричинити фінансову незахищеність. Один з основних завдань системи забезпечення фінансової безпеки компанії є захист власних фінансових інтересів від впливу зовнішніх і внутрішніх загроз з метою забезпечення ефективності роботи підприємства. Зрозуміло, що концепція фінансового забезпечення компанії повинна відповідати загальній концепції економічної безпеки і водночас мати власний зміст, який відрізняє проблеми фінансової безпеки від інших видів забезпечення. Якщо проаналізувати тлумачення терміна "безпека", дане різними вченими, можна виділити кілька його суттєвих характеристик. Це поняття можна визначити як певний стан, як здатність захищати себе, як систему заходів та дій [23].

Слід зазначити, що більшість науковців дотримуються думки, що безпека - це стан безпеки компанії від усіх загроз або стану, коли компанія може вижити та розширитися, незважаючи на загрози, які впливають на неї. Однак інші вчені думають, що безпека означає здатність компаній створювати систему самозахисту та зростання під загрозою. В додаток, існують визначення поняття "безпека", що розкривають її сутність через систему методів, що забезпечують стабільність і розвиток. Багато енциклопедій та словників визначають "безпека" як умова, коли комусь чи чомусь нічого не загрожує. Тож можна зробити висновок, що вся безпека характеризується не як бути незалежними і слід розглядати комплексним підходом, оскільки безпечний стан може бути досягнуто не лише за відсутності загроз, але й тоді, коли будуть надані можливості для діагностики та протистояння їм [19].

Оскільки фінансові відносини є частиною економічних, цілком об'єктивно розглянути фінансову безпеку, підприємство як частина його економічної безпеки. Економічна безпека підприємства є складною категорією і включає певні компоненти. Однак у літературі ми можемо побачити різну кількість складових економічної безпеки, обумовлених до використання різних підходів до вибору його компонентів. Дослідники І. Дмитрієв та А. Близнюк мали узагальнені погляди та виділили три підходи до визначення складових економічної безпеки: системна, ресурсна та функціональна.

У сучасних умовах загострення реальних загроз, послаблення державного регулювання і контролю актуалізується проблема захисту національних інтересів, зокрема у фінансовій сфері. Фінансова безпека держави є найважливішим пріоритетом економічної політики держави, а формування економіки інноваційного типу залежить від стабільності внутрішньої економічної системи, її інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності. Стимування інфляційних процесів, захист національної грошової одиниці від зовнішніх коливань, зростання капіталізації фондового та страхового ринків – є тими вихідними постулатами, які гарантують високий рівень фінансової безпеки держави.

З огляду на посилення економічної глобалізації, розвиток цифрової економіки, актуалізується питання поглиблення відповідних наукових досліджень з фінансової проблематики, адже фінансова безпека держави передбачає такий стан фінансових відносин, який створює сприятливі умови та генерує достатні фінансові ресурси для розширеного відтворення, економічного зростання, підвищення соціальних стандартів та життєвого рівня населення [45].

Поняття «безпека» почали застосовувати з 1190 р. У XVII–XVIII ст. майже у всіх країнах Європи утверджувалась ідея, що головна мета держави – досягнення всезагального благополуччя і безпеки людей. У цьому контексті безпека передбачала два взаємопов'язаних аспекти: стан, ситуацію спокою, відсутність реальної небезпеки; матеріально-економічні та політичні умови, а також відповідні соціальні інститути, здатні його зберегти.

У 30-х рр. XX ст. сформувалося поняття національної безпеки. Як вважає один з перших його авторів (президент США Ф. Рузвельт), – це сукупність умов, що надійно забезпечують національний суверенітет, захист стратегічних інтересів і повноцінний розвиток суспільства, життя і здоров'я усіх його громадян. Термін «національна безпека» почали широко вживати після Другої світової війни, яка розділила світ на два табори. Не дивно, що в цих умовах вона зводилася насамперед до забезпечення військової безпеки [29].

Енергетична криза 1973 р. стала причиною перегляду поняття «національна безпека»: сюди включили економічний компонент. У 1985 р., на 40-й сесії

Генеральної асамблеї ООН була прийнята резолюція «Міжнародної економічної безпеки». В ній визначено, що необхідно сприяти забезпеченню міжнародній економічній безпеці з метою соціально-економічного розвитку і прогресу кожної країни, термін «економічна безпека» став «офіційним». На 42-й сесії ООН прийнята Концепція міжнародної економічної безпеки.

Сьогодні безпеку в широкому розумінні трактують як стан захищеності особи, суспільства, держави від зовнішніх і внутрішніх небезпек та загроз, що ґрунтується на діяльності людей, суспільства, держави, світової спільноти народів по виявленню (вивченню), попередженню, ослабленню, усуненню (ліквідації) і віддзеркаленню небезпек і загроз, здатних погубити їх, позбавити фундаментальних матеріальних і духовних цінностей, завдати неприйняттого (неприпустимого об'єктивно і суб'єктивно) збитку, закрити шлях для виживання і розвитку [38].

Економічна безпека – найважливіша якісна характеристика економічної системи, яка визначає її здатність підтримувати нормальні умови функціонування; Академік В. Геєць, один із перших дослідників економічної безпеки держави, розуміє її суть як:

- спроможність національної економіки забезпечити свій незалежний розвиток і утримати стабільність громадянського суспільства та його інститутів, а також достатній оборонний потенціал країни за всіляких несприятливих умов і варіантів розвитку подій;
- здатність української держави до захисту національних економічних інтересів від зовнішніх та внутрішніх загроз.

Суттєвий вплив на формування економічної безпеки держави має фінансова безпека. Без її досягнення майже неможливо вирішити жодне із завдань, що стосуються держави. Адже фінанси – «кров» будь-якої економічної системи.

Українські вчені розглядають фінансову систему у двох аспектах: за внутрішньою та організаційною будовою.

За внутрішньою будовою фінансова система – це сукупність відносно відокремлених взаємопов'язаних фінансових відносин, які відображають специфічні форми та методи розподілу й перерозподілу ВВП [19].

Фінансова система за організаційною будовою – це сукупність фінансових органів та інститутів, які управляють грошовими потоками.

Отже, під фінансовою системою розуміється:

1) сукупність сфер та форм фінансових відносин, які відображають форми та методи розподілу й перерозподілу ВВП (об'єкти фінансової системи);

2) сукупність фінансових агентів (фінансових органів та інститутів), які діють у межах країни (суб'єкти фінансової системи);

3) фінансовий механізм (засіб взаємодії суб'єкта й об'єкта фінансової системи).

Фінансова безпека держави має гарантувати виконання головних завдань фінансової системи країни, головними з яких є:

1. Мобілізація та акумуляція фінансових ресурсів. У межах фінансової системи має функціонувати такий фінансовий механізм, який міг би забезпечити максимально можливу мобілізацію потенційних фінансових ресурсів – тимчасово вільних коштів, що є у розпорядженні суб'єктів фінансових відносин. Ці кошти разом із мобілізованою фінансовою системою становитимуть той фінансовий потенціал, яким необхідно вдало розпорядитись, тобто ефективно інвестувати.

2. Алокація фінансових ресурсів та контроль за їх ефективним використанням. Цілком очевидно, що мобілізація фінансових ресурсів не є самоціллю. Відтак фінансова система має забезпечити їх розміщення та раціональне використання, що, своєю чергою, є запорукою їх повернення власникам та отримання ними певного відсотка від інвестування своїх коштів.

3. Забезпечення оптимального розподілу та перерозподілу ВВП. Такий розподіл необхідний для формування доходів суб'єктів фінансових відносин – держави, фізичних та юридичних осіб. Ці доходи, за винятком тієї частини, що спрямовується на споживання, набувають форми нагромаджень та заощаджень, які надалі трансформуються в інвестиції [33].

Отже, фінансова система держави обслуговує відтворювальні процеси в економіці, розподіл та використання матеріальних благ, забезпечуючи водночас необхідні пропорції та темпи розвитку.

Зі стратегічного погляду фінансова безпека громадян (особи), підприємств і держави є взаємопов'язаними. Оскільки індивідуальне відтворення втілюється у суспільне лише за умови органічного поєднання фінансових інтересів держави, суб'єктів господарювання та громадян. Зважаючи на те, що фінансовою основою існування держави як інституту є передусім надходження від податків і зборів до державного бюджету, очевидною є зацікавленість держави у забезпеченні довгострокової фінансової безпеки підприємств і населення як платників податків.

Забезпечуючи фінансову безпеку держави, важливо, насамперед, акцентувати на особистісну безпеку кожного громадянина. В ієрархії потреб відомого американського вченого Абдрахмана Маслоу, потребі людини у безпеці (зокрема і фінансовій) належить друге місце після фізіологічних потреб. Саме за політикою забезпечення безпеки громадян відрізняються різні типи держав [52].

Аналіз літератури дозволяє зробити висновок, що більшість науковців виступають за функціональний підхід. Більшість вчених вважають, що фінансова складова є основною, оскільки вона має фундаментальний вплив на компанію фінансового потенціалу та забезпечення цілей його економічного розвитку. Отже, фінансова безпека підприємства є первинним і необхідним елементом економічної безпеки, який мав на меті зберегти стабільність внутрішньої економічної системи, підвищення конкурентоспроможності, залучення більшого обсягу інвестиційного капіталу. Незважаючи на те, що фінансова безпека є частиною економіки, категорія "фінансова безпека компанії" може аналізуватись як самостійний підхід і потребує додаткових досліджень його сутності. По-перше, це пов'язано з тим, що фінансова діяльність в першу чергу спрямована на забезпечення підприємств необхідними ресурсами; по-друге, фінансові операції підприємства постійні; по-третє, фінанси відіграють важливу роль у забезпеченні стабільного економічного зростання підприємства; по-четверте, вплив фінансового ризику на підприємство є найбільш небезпечним. Іншою важливою особливістю фінансової безпеки компанії є її трактування як процесу, що забезпечує захист фінансових інтересів компанії. Фінансова безпека держави має внутрішні і зовнішні аспекти. Фінансова безпека держави значною мірою визначається характером формування державного та

місцевих бюджетів, станом її платіжного балансу, співвідношенням грошей в офіційній і тіньовій економіці, ступенем повернення грошей, що перебувають в обігу, до банків, рухом валютних коштів. У зовнішньому плані це, насамперед, фінансова незалежність, фінансовий суверенітет. Велике значення має розмір зовнішньої фінансової допомоги з боку міжнародних фінансових інституцій, економічних угруповань, урядів окремих країн, обсяг іноземних інвестицій у національну економіку [16].

Забезпечення дієвої системи фінансової безпеки передбачає з'ясування і систематизацію явищ, подій, дій, настання або здійснення яких безпосередньо або опосередковано може бути загрозою тому чи іншому суб'єктові фінансової безпеки.

Вчені А.Загородній та Г.Вознюк визначили фінансову безпеку компанії як захист фінансових інтересів бізнесу на всіх рівнях фінансових відносин; пропозиція домогосподарств, компаній, організацій та установ, регіонів, галузей та секторів економіки. Держава з достатнім обсягом фінансових ресурсів для задоволення своїх потреб та фінансових зобов'язань. Однак таке тлумачення не враховує можливості сталого розвитку підприємств, навіть за умови впливу зовнішніх та внутрішніх загроз. Фінансова безпека компанії повинна забезпечувати її розвиток та стабільність. Зростання ринкової вартості компанії є показником розвитку; рівновага компанії в довгостроковій та короткостроковій перспективі є показником стійкості. Фінансова безпека сприяє сталому розвитку шляхом оптимізації витрат підприємства, забезпечення економічних та соціальних вигод, кращий доступ до ресурсів. Соціальна роль фінансового забезпечення країни. Споживач - це можливість підкреслити свій соціальний статус або майновий статус, купуючи товари відомих виробників. Економічне значення фінансової безпеки для споживача полягає у забезпеченні безпечних та гарантованих інвестицій у компанії, щоб з часом підняти ціну на товар, зменшити економічні ризики через неякісну продукцію чи послугу [41].

Аналіз фінансового забезпечення компанії показує статус компанії, відповідність її фінансових та економічних можливостей за умов, що склалися на ринках та в країні, і, отже, дає можливість дати об'єктивну оцінку точності та доцільності обраної фінансової стратегії. Ось чому фінансову безпеку компанії можна

охарактеризувати також як систему, спрямовану на створення (коригування) та впровадження ефективної фінансової стратегії в динамічних ринкових умовах. Розглядаючи фінансову безпеку як стабільну систему, ми можемо відзначити такі ключові моменти:

- стабільність системи фінансового забезпечення підприємства розглядається як її динамічні характеристики. Це означає, що, поряд за параметрами статичного стану він може характеризуватися стійкими тенденціями та їх змінами у розвитку;
- стабільність системи фінансового забезпечення підприємства не є абсолютною. Це означає, що значення певних параметрів в розвитку системи фінансового забезпечення підприємства може мати циклічний або ситуативний характер. Однак коливання індивідуальних параметрів системи фінансового забезпечення компанії підтримують необхідний рівень захисту фінансових інтересів;
- на різних етапах розвитку система фінансового забезпечення підприємства може змінюватися і виходити на новий рівень стабільності його параметрів (такі періоди переходу можна віднести до нового життєвого циклу підприємства, який є хвилюючим для фінансової кризи, її реорганізація) [42].

Таким чином, головним завданням системи фінансового забезпечення компанії є створення необхідних фінансових передумов для сталого зростання компанії в поточному та майбутньому періоді, що забезпечує зростання її ринкової вартості. Враховуючи такі суттєві характеристики фінансової безпеки компанії, як комплекс якісних та кількісних показників, його можна визначити як систему кількісних та якісних параметрів фінансових компаній, поєднання яких відображає рівень її фінансової забезпеченості. Цей підхід визначає фінансову безпеку компанії і вимагає визначення таких компонентів:

- фінансова безпека компанії виражає деякі аспекти її фінансового стану, які відображають певний рівень фінансового забезпечення;
- фінансовий стан підприємства характеризує його фінансову забезпеченість і може бути визначеним за допомогою визначеної кількості показників;
- якісні та кількісні показники системи фінансового забезпечення підприємства мають бути чітко визначені [27].

Інша група вчених погоджується з вищезазначеними позиціями та визначає фінансову безпеку підприємства як такий стан фінансових ресурсів, що забезпечує ефективну (прибуткову) діяльність підприємства, захищає його фінансові цінності і зберігає свою здатність регулювати ліквідність, платоспроможність та фінансові можливості під впливом різного роду небезпеки та загрози. Основним моментом такого визначення є ефективність формування та використання фінансових ресурсів, що робить підприємство прибутковим і здатним сплачувати свої борги. Без сумніву, фінансовий стан та фінансова безпека компанії є основою економічного добробуту регіонів або навіть держав, де вони знаходяться. У той же час фінансова безпека компанії є джерелом позитиву наслідків або загрози для економічної безпеки регіонів та держави. Тому, щоб визначити суть «компанії фінансової безпеки» нам потрібно проаналізувати не тільки думки вчених, але і переглянути нормативні акти щодо цього. Слід зазначити, що на сьогоднішній день не існує законопроектів, які б регулювали фінансовий стан компанії безпеки в Україні. Основою правових актів, спрямованих на регулювання фінансового забезпечення та банкрутства, є Конституція України. Уряд України формує свою державну політику, використовуючи основні принципи Конституції [29].

Рада національної безпеки і оборони України була створена для координації дій органів виконавчої влади в сфері національної безпеки.

Термін фінансового забезпечення компанії не визначений в законодавчих актах України. Безпека фінансові компанії опосередковано регулюється такими Законами України, як "Про основи національної безпеки України", "Про Захист від недобросовісної конкуренції " та Господарський кодекс України. Господарський кодекс України приділяє значну увагу монопольним обмеженням в економіці, незаконним домовленостям між підприємствами, діловій дискримінація, недобросовісній конкуренції, незаконному використанню доброї волі компанії, створення перешкод у конкуренції, порушення комерційної таємниці. Цей закон також зосереджує увагу на заходах щодо запобігання банкрутству бізнесу суб'єктів.

Система фінансової безпеки конкретної компанії передбачає диференційований рівень кількісних та якісних параметрів захисту своїх фінансових інтересів, адекватні

його фінансовій філософії. Тому формування фінансової безпеки компанії, заснованої на фінансовій філософії конкретної компанії, яка описує систему основних принципів її фінансової діяльності в цілому. Він охоплює не тільки економічну, але і позиції управління поведінкою, які організовані відповідно до процесу фінансового розвитку компанії. Фінансова складова економічної безпеки компанії є найважливішою, оскільки робить організацію грошових потоків та формування доходів, що впливають на більшість складових економічної системи підприємств.

Оцінка фінансової стійкості спрямована на проведення об'єктивного аналізу вартості та структуру активів та пасивів компанії та визначити ступінь її фінансової стійкості та незалежності; порівняти цілі фінансово-господарської діяльності зі статутом компанії. Критерій показників оптимальності фінансова стійкість - це більший розмір власного капіталу, ніж зобов'язання. Відповідно, якщо частка власного капіталу в капіталі компанії структура вища, ніж компанія має більшу фінансову стабільність і вищий рівень фінансової безпеки [26].

Показники ліквідності та платоспроможності. Аналіз ліквідності компанії проводиться за балансом і давайте визначимо здатність компанії сплачувати поточні зобов'язання. Для компанії це негативно показники нижче рекомендованих, що може вплинути на платоспроможність компанії. Якщо показники ліквідності є більший за їх нормативне значення, це може бути ознакою неефективного використання наявних фінансових ресурсів.

З поняттям ліквідності зазвичай використовується поняття платоспроможності. Платоспроможність - це здатність компанії робити платежі і сплатити всі зобов'язання вчасно і в повному обсязі. Компанія платоспроможна за короткостроковими поточними зобов'язаннями можуть бути покриті загальними оборотними активами. Платоспроможність залежить від співвідношення власного капіталу та поточних зобов'язань.

Показники ділової активності (оборот активів). Прискорення оборотності активів впливає на зменшення потреб в поточних активах. Швидкість обороту активів визначає рівень інтенсивності їх використання. В результаті прискорення обороту ми

можемо звільнити активи, вкладені в запаси або знерухожені у формі дебіторської заборгованості, тим самим такі заходи збільшують ліквідність компанії [43].

Бізнес-ризик сильно залежить від частки постійних витрат у структурі витрат підприємства і становить характеризується показником операційного важеля. Якщо всі інші фактори постійні, тим вищий рівень функціонування важелів впливу підприємства, чим вищий його бізнес-ризик.

Фінансовий ризик залежить від наявності джерел боргу в структурі капіталу компанії і характеризують показник фінансового важеля. Причиною концентрації фінансового ризику для власників є той факт, що отримують кредитори ризикують регулярними виплатами відсотків.

1.2. Характеристика загроз фінансовій безпеці держави

Основні загрози фінансовій безпеці держави становлять:

- недосконалість бюджетної політики і нецільове використання коштів бюджету;
- ефективність податкової системи, масове ухилення від сплати податків;
- значні обсяги державного та гарантованого державою боргу, проблеми з його обслуговування;
- різкі зміни рівня цін та курсу національної валюти;
- значна різниця співвідношення доходів найбільш і найменш забезпеченого населення та недостатня соціальна захищеність певних груп населення;
- невисокий рівень капіталізації банківської системи, невеликі обсяги довгострокового банківського кредитування та значний рівень відсоткових ставок із кредитів;
- залежність реформування економіки країни від отримання іноземних кредитів;
- низький рівень інвестиційної діяльності;
- зростання "тіньової" економіки, посилення її криміналізації, нелегальний вплив валютних коштів за кордон тощо [38].

Ступінь впливу загроз визначається на підставі розрахунку і моніторингу системи індикаторів та порівняння їх із пороговими значеннями. Індикатор (від лат. *indico* — вказую, визначаю) — елемент, що відображає процес або стан об'єкта спостережень, його якісні та кількісні характеристики.

Обґрунтована система індикаторів дає змогу оперативно здійснювати аналіз фінансової безпеки різних об'єктів, попереджувати розвиток негативних тенденцій, вносити необхідні корективи як у повсякденну діяльність, так і на перспективу, прогнозувати розвиток подій.

Залежно від специфіки досліджуваного явища визначаються порогові значення індикаторів, що не можуть визначатися шляхом точних розрахунків, а визначаються експертно на основі досвіду. У процесі встановлення порогових значень фінансової безпеки України слід також враховувати граничні рівні критеріїв, встановлених для країн — кандидатів на вступ до ЄС.

Рівень фінансової безпеки визначають багато індикаторів, основними з яких є: дефіцит бюджету, обсяги боргів держави, рівень інфляції, вартість банківських кредитів, рівень монетизації економіки, обсяг міжнародних резервів НБУ.

Протягом другої половини 20 століття поступовий перехід до нової стадії розвитку суспільства була зроблена із стадією, заданою такою назви як інформаційне суспільство, інформаційна доба, постіндустріальна ера. Елвін Тоффлер, американський соціолог і футуролог, співрозробник постіндустріальної концепції суспільства, вказує, що новий етап соціального розвитку передбачає як високотехнологічну, так і антипромислову цивілізацію. Це етап розвитку отримав назву Третя хвиля, яка «приносить із собою новий спосіб життя, заснований на різноманітних, відновлюваних джерелах енергії; на методах виробництва, які роблять більшість заводських складальних ліній застарілими [19].

Це система з джерелом зростання, що передбачає знання, тоді як поряд з іншими типами, економічні ресурси та домінуючі фактори також є інтелектуальним капіталом формування та використання процесів, що дозволяють створювати високотехнологічні та наукові продукції, надання кваліфікованих послуг, що призводить як до бізнесу підвищення конкурентоспроможності та покращення

економіки в цілому. З точки зору сучасного соціального розвитку транснаціональний компанії істотно розширили свою діяльність і подорожували далеко поза межами однієї країни. Таким чином, нині проблеми виникають, а також проводяться дискусії щодо того, чи величезна чи в якій мірі компанії можуть уникнути контролю з боку держави, і більшість поділяють думку що «їх здатність робити це значно зросла за останні десятиліття, з настанням транснаціональної корпорації та так званої глобалізації. Це транснаціональні корпорації (ТНК) та транснаціональні банки (ТНБ) саме те, що спричинило збільшення фінансових потоків. З точки зору ескалації тенденцій глобалізації, а також найбільше розширення ТНК та ТНБ проблеми держав пов'язані зі створенням зони безпеки [21].

Однією з основних причин нестабільності фінансових ринків є політичні інститути які відстають від економіки, яка вже давно переросла поза національних кордонів і, на думку експертів, вимагає наднаціонального планування, певні форми спільного контролю над джерелами коливання на фінансових та інших ринках. Таким чином, можна очікувати, що більше будуть розроблені суворі правила та певні домовленості або певно будуть створені органи, які забезпечували б контроль над інтереси міжнародних спекулянтів (такий контроль завжди пропонує обидві переваги і недоліки або позитивні та негативні наслідки, але сьогодні переваги є більш численними). Це обговорюється досить довго, але, можливо, нинішня криза сприятиме приборканню міжнародним спекулянтам. По-третє, створюються серйозні загрози для сталого економічного розвитку за рахунок глобальної експансії капіталу, особливо спекулятивного капіталу. Сьогодні велика частка капіталу стає переорієнтованою на спекулятивне збагачення; існує великий розрив між реальним світовим валовим продуктом та спекулятивним капіталом. Не існує жодного товару (послуги), створеного суспільством (також ідеологічна, правова, політична, наукова, освітня, соціальна, економічна, технологічні чи екологічні тощо), виробництво яких не буде вимагати витрат часу та енергії.

Однак, починаючи з Бреттон-Вудської конференції 1944 року, справжня глобальна валовий продукт збільшився в 4 рази, тоді як у грошовому вираженні - в 40 разів. «Охарактеризовано прояв кризи у світовій фінансовій системі величезним

розривом між сумою спекулятивного капіталу в 400 трильйонів доларів США (з яких на США припадає 40 трильйонів доларів США) та загальний обсяг валового продукту 40 трлн дол. США »3. Наприкінці 1970-х рр розрив не перевищив 20 трлн. В результаті фондового ринку спекуляції за останні 30 років, а також завдяки "друкарській машині" операційний розрив досяг понад 400 трильйонів доларів США [26].

Глобальна інтеграція як нова форма глобального розвитку передбачає трансформацію світового порядку, а саме поступову інтеграцію світу в нову планетарну реальність. Однак інтеграція, глобалізація та територіалізація є взаємними взаємодоповнюючі процеси. Якщо бути точнішим, вони представляють два аспекти того самого процесу: суверенітет, влада та свобода дій, процесу перерозподілу в глобальному масштабі, який був спричинений стрибком у розвитку технологій. Таким чином, сучасні інтернет-технології враховують використання передових інструментів фінансового сектору та тенденцій розвитку фінансового ринку в умовах глобалізації призводять до збільшення глобальних фінансових потоків, вимагаючи при цьому особливої уваги по забезпеченню фінансової безпеки держав світу. Держава повинна забезпечити його ефективне функціонування та утримання економічної стабільності у глобальному середовищі. Цього можна досягти за допомогою економічної безпеки (проте, безумовно, стурбованість певних країн про "безпеку" відображається такими поняттями, як "вразливість" та "невизначеність").

Економічна безпека включає фінансову, інвестиційну, інноваційну, іноземну торгівлю, енергетичні, соціальні та демографічні види безпеки. Звичайно, всі компоненти дуже важливі з точки зору сучасної економіки, однак у контексті сучасних фінансових потоків глобалізація, вільний рух капіталу, вплив світових фінансових систем на єдину країну виходить на новий якісний рівень. Саме фінансова глобалізація створює умови фінансової влади, які завдяки володінню глобальними грошима регулювання вартості, а також управління фінансовими потоками дозволяє впливати як на світову економіку (включаючи міжнародну безпеку), так і на окремі країни (національна безпека). Відбивається проблема належного збереження

фінансової безпеки держав всіх секторів національної економіки, бізнесу, всіх сегментів населення, а також держав та суспільства в цілому.

Економічні інтереси є частиною національних інтересів країни, але на сьогодні саме економіка є найбільш вразливим елементом національної безпеки держави. Ефективна система економічної безпеки держави – це питання існування будь-якої держави, тому її забезпечення є одним із пріоритетних завдань розвитку української держави.

У зв'язку з цим, розглядаючи ті, чи інші сторони національної безпеки, особливу увагу варто звернути саме на її економічні аспекти. Адже реалізація будь-яких інтересів держави можлива лише у випадку відповідного розвитку економіки країни. Саме такий кут зору на вказану проблему повинен визначати повсякденну діяльність державних органів. На сьогодні інтереси багатьох країн у сфері економіки є ключовими.

Однією із найважливіших складових економічної безпеки є фінансова безпека. Без фінансової безпеки практично неможливо вирішити жодне із завдань, що стоять перед державою. Нехтування станом фінансової безпеки може призвести до катастрофічних наслідків: занепаду галузей, банкрутства підприємств і, зрештою, підриву системи життєзабезпечення держави з подальшою втратою її суверенітету [42].

Формування і практична реалізація дієвого механізму забезпечення фінансової безпеки передбачає, перш за все, з'ясування суті цього поняття, визначення факторів, що впливають на її стан, дослідження взаємопов'язаності окремих складових цієї складної за внутрішньою будовою та ієрархічною декомпозицією структури.

З позицій різностороннього підходу фінансова безпека – це захищеність фінансових інтересів на усіх рівнях фінансових відносин; певний рівень незалежності, стабільності і стійкості фінансової системи країни в умовах впливу на неї зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих факторів, що складають загрозу фінансовій безпеці; здатність фінансової системи держави забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та стале економічне зростання.

Фінансову безпеку будь-якої держави визначають такі фактори:

- рівень фінансової незалежності (при цьому велике значення має розмір зовнішньої фінансової допомоги з боку міжнародних фінансових інституцій, економічних угруповань, урядів окремих країн, обсяг іноземних інвестицій у національну економіку);
- характер фінансово-кредитної політики (як внутрішньої, так і зовнішньої), яку проводить держава;
- політичний клімат в країні;
- рівень законодавчого забезпечення функціонування фінансової сфери [20].

Фінансова безпека держави має як внутрішній, так і зовнішній аспекти. Щодо зовнішнього, то це, перш за все, фінансовий суверенітет країни, незалежність національної фінансової системи від впливу міжнародних фінансово-кредитних організацій і транснаціонального капіталу. Проте вести мову про абсолютну фінансову незалежність в умовах глобалізації не коректно. Адже на фінансовій безпеці України позначаються процеси фінансової глобалізації, що посилюються у світовому співтоваристві. Відтак проблема фінансової безпеки сьогодні виходить за національні межі. Зростає рівень інтеграції та консолідації фінансових ринків, зростають масштаби мобільності капіталу і посилюється інтенсивність його обігу. Як стверджують фахівці, «у світі сформувалися грандіозні потоки «світових грошей», що не підпорядковуються ні національним урядам, ні будь-яким іншим політичним інституціям. Вони не утворилися як вияв потреб виробництва, торгівлі, інвестування чи споживання. Головним їх джерелом є переважно торгівля грішми». Тому при розробці стратегії фінансової безпеки держави важливо скрупульозно аналізувати і враховувати поточну та ймовірну ситуацію на світових валютних ринках і ринках капіталу.

Безпека внутрішньої фінансової сфери України визначається досконалістю правової, організаційної та інституціональної бази, а також політичною стабільністю, рівнем ризиків ринкової кон'юнктури, масштабами тіньової економіки та рівнем корупції в державі.

Фінансова безпека є надзвичайно складною багаторівневою системою, яку утворюють ряд підсистем, кожна з яких має власну структуру і логіку розвитку.

Фінансова безпека держави включає: бюджетну, податкову, боргову, фінансову безпеку банківської системи, валютну, грошово-кредитну, інвестиційну безпеку, фінансову безпеку страхового та фондового ринку [33].

Під поняттям бюджетна безпека слід розуміти стан забезпечення платоспроможності держави з урахуванням балансу доходів і видатків державного й місцевих бюджетів та ефективності використання бюджетних коштів. В цілому бюджетна безпека держави зумовлюється розміром бюджету, рівнем перерозподілу ВВП через бюджет, розміром, характером та рівнем дефіциту бюджету, методами фінансування останнього, масштабами бюджетного фінансування, процесом бюджетотворення, своєчасністю прийняття та характером касового виконання бюджету, рівнем бюджетної дисципліни.

Податкова безпека держави визначається ефективністю податкової політики держави, яка має оптимально поєднувати фіскальні інтереси держави та індивідуальні, корпоративні інтереси платників податків. З позицій фіскальної достатності проблема податкової безпеки зводиться до забезпечення держави таким обсягом податкових надходжень, який є оптимально необхідним згідно з вимогами проголошеної економічної доктрини. При цьому варто пам'ятати, що на фіскальну безпеку держави впливають численні податкові, часто необґрунтовані, пільги. Разом з тим, податкова безпека держави передбачає оптимізацію рівня оподаткування, адже надмірне підвищення норми оподаткування призводить до збільшення тіньової економіки, згорання легального бізнесу, масового ухилення від сплати податків, а відтак – до скорочення податкової бази [28].

Фінансову безпеку банківської системи в цілому та її окремих складових слід розглядати у двох аспектах. По-перше, з погляду фінансових наслідків її (їх) діяльності для країни загалом та окремих клієнтів і контрагентів. По-друге, з точки зору недопущення та відвернення реальних і потенційних загроз фінансовому стану усієї банківської системи країни, Національного банку України та банківським установам. Загалом, сутність фінансової безпеки банківської системи полягає у забезпеченні найефективнішого використання ресурсного потенціалу, створенні сприятливих умов для реалізації економічних інтересів банківських установ,

попередженні внутрішніх і зовнішніх загроз банківській системі, створенні умов її стабільного й ефективного функціонування.

Грошово-кредитна безпека – такий стан грошово-кредитної системи, який характеризується стабільністю грошової одиниці, доступністю кредитних ресурсів та таким рівнем інфляції, що забезпечує економічне зростання та підвищення реальних доходів населення. При цьому величина позичкового процента має бути достатньою для насичення трансакційного попиту на гроші й переходу до політики «довгих грошей», а розмір грошової маси повинен бути достатнім для обслуговування нею господарських оборотів [68].

Фінансова безпека фондового ринку – оптимальний обсяг його капіталізації (з огляду на представлені на ньому цінні папери, їх структуру та рівень ліквідності), здатний забезпечити стійкий фінансовий стан емітентів, власників, покупців, організаторів торгівлі, торговців, інститутів спільного інвестування, посередників (брокерів), консультантів, реєстраторів, депозитаріїв, зберігачів і держави в цілому. Оцінюючи безпеку фондового ринку в цілому, треба вести мову про безпеку ринку державних цінних паперів і ринку корпоративних цінних паперів, а також решти його сегментів: ринків акцій, облігацій, векселів, казначейських зобов'язань, ощадних сертифікатів, біржового та позабіржового ринків.

Під фінансовою безпекою страхового ринку в цілому і конкретного страховика зокрема слід розуміти такий рівень забезпеченості страхових компаній фінансовими ресурсами, який дозволив би їм у разі потреби відшкодувати обумовлені у договорах страхування збитки їх клієнтів і забезпечити ефективне функціонування. Фінансова безпека ринку страхових послуг, що залежить від багатьох об'єктивних і суб'єктивних, внутрішніх і зовнішніх чинників, перш за все визначається станом його розвитку, фінансовою результативністю та ефективністю діяльності. Водночас вона зумовлена і реальним фінансовим станом суб'єктів господарювання.

Таким чином, зростає актуальність проблеми забезпечення фінансової безпеки як однієї із найважливіших складових національної економічної безпеки кожної держави та проблеми, що долаючи національні кордони прогресуючими темпами стає глобальною. Фінансова безпека — захищеність фінансових інтересів суб'єктів

господарювання на усіх рівнях фінансових відносин; забезпеченість домашніх господарств, підприємств, організацій і установ, регіонів, галузей, секторів економіки держави фінансовими ресурсами, здатність фінансової системи забезпечити ефективне функціонування економічної системи та стає економічне зростання.

Тому, на мій погляд, фінансова безпека країни з точки зору викликів глобалізації та глобальні інтеграційні процеси повинні розглядатись як на рівні країни, так і на рівні світової економіки. Водночас слід також приділити увагу безпеці на рівнях компаній і галузей, оскільки не вдалося досягти фінансової безпеки, бізнес перешкоджає забезпеченню фінансової безпеки країни.

Багато факторів залежать від стану фінансової безпеки країни. Вони включають безпеку інвестицій, фактори міжнародного фінансового ринку, пропозицію та коливання попиту, стан національної валютної системи, баланс національного бюджету (дисбаланс), дефіцит національного бюджету, державний борг, податкові пільги тощо. Стійкість фінансової безпеки визначається такими показниками, як ставка інфляції, розмірів національних внутрішніх та зовнішніх боргів, відповідність національному бюджету, рівень монетизації економіки, вартість банківських позик та достатня сума міжнародних резервів у національній валюті ринків.

1.3.Сутність механізму забезпечення фінансової безпеки в контексті глобалізації

Поточні умови економічного розвитку будь-якої країни, усі небезпеки, ризики та переваги глобалізації. Сьогодні глобалізація пропонує величезні необмежені можливості, забезпечуючи всі необхідні умови економічного розвитку країни.

За таких обставин мається на увазі фінансові потоки глобалізації та глобальних інтеграційних процесів, протягом останніх років розробились системні проблеми національного масштабу і передбачаючи належний рівень забезпечення економічної безпеки (зокрема, щодо його фінансової складової) стали справді нагальними для країн з перехідною економікою та України зокрема. Фінансове забезпечення ілюструє стан фінансово-кредитного сектору, який характеризується такими атрибутами, як рівновага, стійкість до внутрішніх та зовнішніх негативних наслідків, а також

спроможність сектору забезпечити ефективність функціонування національної економічної системи та економічне зростання.

Як продемонстрував аналіз показників фінансової безпеки України, більшість із них перевищують допустимі порогові значення, що впливає на національне покращення безпеки та залежність країни від зовнішніх факторів.

На мій погляд, розвиток України протягом наступного десятиліття буде відбуватись в складних міжнародних умовах навколишнього середовища, дуже конкурентні фінансові ринки та жорсткі міжнародні відносини. З точки зору вдосконалення концепції фінансового забезпечення слід приділяти більше уваги сплачуванню та дотримання стратегії фінансового забезпечення України, розробки та впровадження ефективної системи фінансового контролю, створення умов для збільшення реальних доходів населення, запровадження чіткої процедури надання позик суб'єктам господарювання усім формам власності та їх погашення. Розв'язування зазначених задач шляхом застосування запропонованих заходів сприятиме посиленню фінансової безпеки України та призведуть до стабілізації та зростання української економіки.

Загалом, усі такі фактори, як світова фінансова криза, глобальна енергетична та екологічна криза, загострення конкуренції в глобалізованих ринках, продовження впливу глобалізації на держави світу, зростаюча роль глобалізаційних тенденцій породжує проблему, що має на увазі подальший розвиток держав, які змогли б реалізувати внутрішні трансформації, а також інтегруватися в нову світову економіку та чинити опір зовнішнім загрозам. Тому подальший перспективний напрямок дослідження цієї проблеми в майбутньому передбачає основні форми глобальної інтеграції поряд з розглядом глобальних інтеграційних процесів та механізмів забезпечення національної безпеки країн.

Фінансова глобалізація була однією з найбільш інтенсивно обговорюваних тем нашого часу. Деякі академічні економісти розглядають збільшення лібералізації рахунку капіталу та необмежені потоки капіталу як серйозну перешкоду глобальній фінансовій стабільності, що веде до закликів до контролю за капіталом та накладення "податків Тобіна" на міжнародну торгівлю активами.

Очевидно, що фінансова глобалізація є питанням, що має важливе значення для політики, особливо з урахуванням того, що такі великі економіки, як Китай та Індія, нещодавно вживають заходів для відкриття своїх рахунків капіталу. Ряд країн, що розвиваються, все ще перебувають на початковій стадії розвитку фінансів.

Глобалізація, стикається з численними поточними політичними рішеннями щодо часу та темпів подальшої інтеграції. Ставки на такі політичні рішення великі через фінансову глобалізацію часто звинувачують у низці шкідливих економічних криз, які сколихнули ряд ринків, що розвиваються, наприкінці 1980 - х років у Латинській Америці та в 1990 - х роках у Мексиці та кілька країн Азії. Фінансова глобалізація також є захоплюючою темою для вивчення для дослідників економіки розвитку не лише через переконливу актуальність політики, а й через величезну різницю підходів та досвіду в різних країнах. Відмінності у швидкості та підході до фінансової глобалізації часто визначаються багато в чому завдяки філософії, регіональним примхам та політичним обставинам, а також економічним чинникам. Отже, багатопрофільні дослідження наслідків фінансової інтеграції можуть потенційно використовувати широкий спектр природних змін у досвіді [45].

Протягом останніх двох десятиліть у цій галузі відбувся вибух досліджень. Глобалізація пройшла низку різних шляхів із результатами з деяких з цих ниток, здається, суперечать одне одному. Непереконлива дискусія щодо суті фінансової глобалізації відображається на дизайні економічної політики, спрямоване на управління процесом фінансової інтеграції. Хоча консенсус щодо результатів фінансової глобалізації та складних політичних питань, що їх оточують може бути занадто багато, на що можна сподіватися, якась ясність щодо того, що відкривають теорія та дані - і що вони цього не роблять.

Визначення концепції фінансової глобалізації вимагає від нас протистояння безлічі вимірювань проблеми. Вирішення цих проблем є ключовим для аналізу наслідків фінансової глобалізації, а також при розробці ефективних політичних заходів для використання її здобутків.

Кількісні заходи інтегрують на основі фактичних потоків та видають найкращі наявні показники фактичної інтеграції країни зі світовими фінансовими ринками.

Однак річні валові потоки, як правило, нестабільні та схильні до похибки вимірювання. Для пом'якшення цих проблем переважно використовують суму валових запасів іноземних активів та пасивів як відношення до ВВП. Це зберігає дух вимірювання фактичної інтеграції та усуває багато проблем, пов'язаних з потоком даних. Більше того, для деяких цілей - зокрема, аналіз розподілу ризиків - є більш доречними.

Висновки до розділу 1

Отже, на сучасному етапі функціонування будь-якої держави спостерігається поглиблення процесу глобалізації та значний її вплив на економіку, який полягає не лише в нових можливостях для розвитку країни, а й в посиленні ризиків та загроз. Також існує низка негативних змін в фінансовій системі, що протягом останніх років проявляються в більшості державах і характеризуються розладом у виконанні бюджетів, втраті кредитоспроможності, загостренні фінансової кризи, пов'язаної не лише з економічними, а й з політичними циклами. На цьому шляху важливу роль відіграє діяльність фінансової безпеки держави, яка є однією з основних складових економічної безпеки. Сучасний розвиток економічних відносин пропагує завчасному та швидкому реагуванню на соціально-економічні зміни, що відбуваються на фінансовому ринку. На даному етапі спостерігається поглиблення економічно-політичної кризи та значний її вплив на економіку країни, який зумовлює формування швидких та злагоджених дій, ефективних механізмів та інструментів при використанні фінансових ресурсів держави. Тому важливу роль відіграє діяльність фінансової безпеки країни, яка полягає в захисті фінансових інтересів суб'єктів грошово-кредитної сфери та збалансованості її основних показників, які в кількісній формі відображають наявні загрози та ризики, а також напрями швидкого їх подолання.

Фінансова безпека є надзвичайно складною багаторівневою системою, яку формують ряд підсистем, кожна з котрих має власну структуру і логіку розвитку. Тому виділяють такі складові фінансової безпеки держави, як: бюджетну, податкову,

боргову, фінансову безпеку банківської системи, валютну, грошово-кредитну безпеку, інвестиційну безпеку, фінансову безпеку страхового та фондового ринку [4]. Кожна зі складових характеризується певними індикаторами, які застосовують в оцінці стану безпеки відповідного сектору і дають змогу адекватно сприймати економічну ситуацію, а також характер економічних процесів на макрорівні і крізь призму їх відповідності національним інтересам та вимогам національної безпеки.

Найважливішим індикатором бюджетної безпеки держави є рівень бюджетного дефіциту, і тому однією з основних загроз є перевищення реального бюджетного дефіциту над запланованим, що піддає під сумнів ефективність роботи органів державного управління та може спричинити труднощі у співпраці з міжнародними фінансовими організаціями. Оцінивши співвідношення дефіциту/профіциту державного бюджету до ВВП, можна спостерігати, що зміна значень показника свідчить про позитивні результати у сфері управління бюджетним дефіцитом, так як даний показник поступово зменшується і знаходиться в межах норми. Це вдалося досягти завдяки вжиттю заходів щодо формування оптимальної структури видатків бюджету, створення дієвої системи контролю за раціональним і ефективним використанням бюджетних коштів. Проте варто пам'ятати, що існування дефіциту залишається негативним явищем в сфері фінансової безпеки країни, оскільки дане явище посилює вплив інших загроз на економіку України, погіршуючи її стабільність.

В теперішню епоху глобалізації жодна країна не може обійтись без додаткових джерел коштів у вигляді запозичень, і Україна не є винятком, за весь час свого існування розмір державної заборгованості постійно зростає, тому важливу роль відіграє боргова безпека, адже за допомогою неї держава ставить перед собою завдання досягнути платоспроможності країни, та забезпечити такий рівень боргу, який буде достатнім для вирішення поточних соціально-економічних проблем та в загальному, щоб це не вплинуло на фінансову стабільність держави та її суверенітет. Для аналізу заборгованості країни використовують співвідношення обсягу сукупного державного боргу до ВВП. Зважаючи на незадовільний рівень фінансової безпеки та посилення глобалізаційних процесів, існує велика потреба в удосконаленні її

основних індикаторів. Для цього потрібно постійно контролювати розмір бюджетного дефіциту, приділяти більше уваги збільшенню доходів держави шляхом подолання безробіття, покращення системи сплати податків, поліпшення фінансового стану суб'єктів господарювання, формування цілісної системи законодавчого забезпечення регулювання витрат з обслуговування та погашення боргу та здійснювати чітку та виважену політику оптимізації інструментів ринку грошей, страхового та фондового ринку.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ОЦІНКИ СТАНУ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ КРИЗОВИХ ЯВИЩ

2.1. Аналіз методичних підходів до оцінювання рівня фінансової безпеки в Україні

Фінансова безпека, як функціональна частина економічної безпеки банку, забезпечує відповідний рівень стабільності його фінансового стану, що забезпечує безпеку пріоритетів фінансових інтересів, пов'язаних з реалізацією прийнятої розробки стратегії та досягнення цільових конкурентних позицій в умовах зовнішніх і внутрішніх загроз. Отже, банківська система стикається з проблемою досягнення фінансової стабільності кожного банку та гарантування фінансової безпеки в цілій системі. Високий динамізм суспільного розвитку в умовах зростання збільшує відкритість національної економіки та її інтеграцію у світову економіку загроз та вплив дестабілізуючих факторів внутрішнього та зовнішнього навколишнього середовища, поглиблення конкуренції на фінансових ринках перешкоджає процесу реалізації стратегічних напрямків розвитку банків з точки зору прибутковості та мінімізації ризиків. Це визначає актуальність вирішення проблеми фінансового забезпечення банків, що дозволить їм здійснювати профілактичні дії та мінімізувати негативні наслідки кризи у національній банківській системі [22].

В даний час серед науковців не існує єдиних підходів до визначення поняття сутності та характеристики фінансової безпеки банків, а також процедур та механізми кількісної оцінки та ідентифікації рівня безпеки.

Банківська безпека може мати певну мінливість у часі, але якщо коливання незначні, його розвиток не зазнає суттєвих змін. Ефективне управління діяльністю банку вимагає використання сучасних інструментів для виявлення рівня фінансової безпеки банку та аналіз його динаміки. Це дозволяє якомога об'єктивніше описати

поточний стан безпеки та негайно подати сигнал про загрози фінансової безпеки банку залежно від мети, цілей та інтересів всіх зацікавлених сторін.

З огляду на фіскальні та грошові обмеження, насамперед, показник державного боргу, застосування заходів фінансового стимулювання в Україні в даний час вкрай обмежене. За таких умов пропонуються інституційні заходи щодо вдосконалення координаційного механізму фіскальної та грошово-кредитної політики, що сприятимуть посиленню фінансової безпеки, зокрема: зменшення державного боргу до економічно безпечних меж; розробка середньострокового бюджетного планування; підвищення фіскальної прозорості; вдосконалення управління ліквідністю державного та місцевих бюджетів та єдиного казначейського рахунку; реалізація плану BEPS для протидії відтоку капіталу; налагодження регулярного міжвідомчого функціонального співробітництва; підвищення ефективності існуючих фіскальних та грошових стимулів; розширення практики застосування передових інформаційних технологій; гармонізація податкового та митного законодавства, розробка методів державного фінансового контролю у векторі реформи європейської інтеграції [45].

В основі запропонованого підходу лежить технологія комплексного індексу оцінки. Основною ідеєю, що лежить в основі підходу, представленого в роботі, є те, що для визначення класифікації досліджуваного об'єкта вони зображені в деякому багатовимірному просторі часткових складених індексів, обчислюваний підмножиною сукупністю початкових показників і відображають певну характеристику діяльності банку. Кількість таких складених показників визначається виходячи з особливостей сукупності початкових банківських показників. Побудована структура досліджуваних об'єктів є спрямована на виявлення їх групування за відмітними ознаками. Кількісно для рівня фінансової безпеки використовується всеосяжний індекс, розроблений за сукупністю початкових показників. Кількість рівнів фінансової безпеки та їх межі визначається на основі отриманої класифікації об'єктів. Процедура розрахунку для запропонованого підходу складається з наступних етапів:

На першому етапі формується набір початкових показників, який буде використовуватися для оцінки рівнів фінансової безпеки. Для спрощення розрахунків рекомендується підбирати показники які можна отримати з фінансової звітності банків із відкритим доступом або які можуть бути отримані на основі такої інформації. Також, формування навчальної вибірки для розрахунків здійснюються на цьому етапі. Початковий збір поділяється на групи показників за певними правилами, зокрема, виходячи з їх змістових характеристик. Кількість груп визначається цілями дослідження та характеристиками показників.

На другому етапі здійснюється групування вихідних показників за основними характеристики. Далі, процедури для нормалізації та встановлення даних виконуються вагові коефіцієнти в межах кожної групи. Кожна група може мати свої правила для нормалізації на основі витоків та сутності обраних показників. Як правило, ця процедура базується на обраному зразку з урахуванням максимального та мінімального значення для кожного показника.

На цьому етапі проводиться процедура нормалізації даних з перетворення їх значень в інтервал від 0 до 1. Для кожного показника можуть бути вибрані свої правила нормування, виходячи з природи обраних показників. Зазвичай нормування проводиться за сформованою вибіркою з урахуванням найбільшого і найменшого значення для кожного показника (масштабування їх значень).

На третьому етапі проводиться розрахунок часткових складених індексів для кожної групи та виявлення групування досліджуваної сукупності об'єктів у просторі нових масштабів.

На четвертому етапі проводиться розрахунок комплексного показника фінансової безпеки проводиться за всією сукупністю вихідних показників.

На попередньому етапі визначається кількість рівнів фінансової безпеки та їх розраховуються кількісні межі. Дана процедура містить певний універсалізм і допускає адаптацію під застосування конкретних ситуацій. Зокрема, це стосується формування тренінгу вибірки, вибір початкового набору показників банків, їх розподіл за основними характеристиками, вибір згортки та вагових коефіцієнтів для обчислення часткових складених індексів та комплексний індекс, визначення

кількості фінансових рівнів безпеки та їх меж. На наш погляд, деякі з цих питань не є значними, такі як вибір форми групування для початкового набору показників або форма згортки для проектування як складеного, так і індексу згортки. Вирішення інших питань повинні відповідати результатам, отриманим іншими методами, зокрема визначення рівня фінансової безпеки для обраної вибірки банків [68].

Ми також можемо використовувати традиційні методи багатовимірного статистичного аналізу, такі як факторний або компонентний аналіз, технологія кластеризації для групування банків. Однак для першої вказаної групи методів може мати труднощі у змістовному тлумаченні отриманих прихованих характеристик. Групувати об'єкти за допомогою кластерного аналізу технології, виникають проблеми з інтерпретацією кластерів.

Розглянемо практичне використання запропонованого підходу. Щоб збагатити цю мету, ми обираємо набір початкових показників та формуємо зразок навчальних даних. Джерелом інформації є офіційні дані Національного банку України.

Отже, для аналізу нами було обрано наступний набір показників: X1 - індекс активів покриття власним капіталом; X2 - індекс покриття активів статутним капіталом; X3 – частка поточних депозитів у депозитній базі банку,%; X4 - частка роздрібних депозитів зобов'язання банку,%; X5 - співвідношення позик і депозитів; X6 - коефіцієнт резерву позик; X7 - відношення покриття активів до ліквідних активів; X8 - коефіцієнт покриття залучених ресурсів за ліквідними активами; X9 - відношення покриття пасивів до ліквідних активів; X10 -ROA,%; X11 - ROE,%; X12 - чиста процентна маржа, X13 - відношення процентних витрат до процентного доходу. Показники X1 - X6 відображають ефективність формування конкурентоспроможності банків, решта показників X7 - X13 - ефективність функціонування банків та фінансової діяльності [64].

У цьому випадку вибір двох груп показників має ту перевагу, що результати групування можуть бути відображені графічно у зручній для них формі сприйняття, а отже, підлягає чіткій та зрозумілій інтерпретації. Аналіз наукових публікацій показав, що за деякими показниками ми можемо визначити оптимальні (нормативні або рекомендовані) значення. Зокрема, наступні значення, представлені в таблиці 2.1.

Оптимальні (рекомендовані значення) для показників

Показник	Оптимальні (нормативні або рекомендовані) значення
X1 - індекс покриття активів власним капіталом	10%
X5 - співвідношення позик і депозитів	70%
X7 - відношення покриття активів до ліквідних активів	30%
X10 - ROA	4%
X11 - ROE	20%
X12 - чиста процентна маржа	45%
X13 - співвідношення процентних витрат до процентних доходів	80%

Примітка. Складено автором за даними Державної служби статистики України

Наступним кроком є визначення рівнів фінансової безпеки на основі цінностей отриманий узагальнений інтегральний показник. Аналізуючи, ми можемо зробити висновок, що в цьому випадку доцільно виділити три рівні: достатній, задовільний і низький.

Згідно з результатами, отриманими для виявлення меж інтервалів для кожного рівня фінансової безпеки використовуємо формулу:

$$l_i = (\alpha_{i+1} + \beta_i)/2,$$

де l_i - пряма межа для i -го інтервалу, $i=1..k-1$, k – кількість інтервалів; α_{i+1} – мінімальне значення комплексного індексу, яке відповідає $(i+1)$ рівень фінансового забезпечення; β_i - максимальне значення комплексного індексу, яке відповідає i -рівню фінансової безпеки [72].

Важливою умовою ефективного використання фінансових ресурсів є здатність банківської системи вчасно реагувати на зміни в навколишньому середовищі та протистояти зовнішнім та внутрішнім загрозам. Тому важливо оцінити рівень фінансового стану банку безпеки, яка буде своєчасно виявляти проблемні ситуації та розвивати управлінські рішення щодо їх нейтралізації. Комплексне оцінювання для визначення рівня фінансової безпеки банків проводиться з використанням процедури блокової згортки часткових показників. Представлені інструменти оцінки спрямовані при максимальному урахуванні реального стану фінансових установ і є доступними і

інтуїтивно зрозумілими у використанні та забезпечує обробку даних з чіткою кількістю розміру, є у вільному доступі на веб-сайтах спеціалізованих установ або можуть бути легко розрахувати за такими даними. Позиціонування банків у просторі частково проведено складені індекси, що дозволило обґрунтувати кількість рівнів фінансової безпеки та їх межі. Результати розрахунків показали, що в реалії існуючого вітчизняного фінансового простору досліджувані банки стабільно функціонують і демонструють задовільний та достатній рівень фінансової безпеки (відповідно до розробленої градації рівнів). Для автоматизації розрахунків та забезпечення вміння моделювати різні сценарії оцінки, пропонується використовувати електронну форму створену у електронній таблиці за допомогою елементів керування формою. Порівняння результатів оцінювання рівень фінансової безпеки банків з рейтингом їх фінансової стійкості, представлене Міністерством фінансів, як правило, свідчить про збіг результатів. Предметом подальших досліджень є вдосконалення процедури оцінки рівня фінансової безпеки банку, спрямованої на врахування неметричних показників, у зокрема, експертній оцінці; встановлення та обґрунтування важливості складових інтегрального показника фінансової безпеки; вдосконалення шкали для оцінки рівня фінансової безпеки шляхом виявлення та обґрунтування її високого рівня.

2.2. Методичний підхід до оцінювання фінансової безпеки в Україні

Виклики, ризики та загрози економічній безпеці значною мірою зосереджені у її фінансовій складовій. Досліджено сучасну практику впливу на фіскальну політику на грошово-кредитну, і навпаки. Трансмісійний механізм стимулювання заходів фіскальної та грошово-кредитної політики ускладнюється загальними політичними та специфічними фінансовими обмеженнями. В Україні взаємопов'язаний стимулюючий вплив монетарної та фіскальної політики на економічне зростання найчастіше спотворювався тіньовою економікою та корупцією. Тому механізм

координації інструментів двох політиків не завжди був правильним та своєчасним. Політичного циклу в економічній політиці досі неможливо позбутися.

Аналіз методів оцінки рівня економічної безпеки підприємства, наведений у науковій літературі, показав, що серед науковців існують різні підходи як до вибору самих методів, так і до системи показників або критеріїв розрахунку. Проведено критичний аналіз та узагальнені методи оцінки економічної безпеки підприємств, а саме: 1. Методологія, заснована на функціональних складових економічної безпеки. 2. Методологія, заснована на індикаторному підході для оцінки економічної безпеки підприємства. 3. Методологія, заснована на інвестиційному підході для оцінки економічної безпеки підприємства. 4. Метод оцінки економічної безпеки підприємства заснований на підході наявності чистого прибутку. 5. Методологія оцінки рівня економічної безпеки підприємства, яка базується на ресурсно-функціональному підході, розрахунки якого проводяться з використанням інтегрального показника. 6. Методика оцінки рівня економічної безпеки підприємства, яка будується на основі бальних балів, коли основою для визначення рівня безпеки є граничні значення показників та їх рейтинг. 7. Методологія оцінки рівня економічної безпеки підприємства, яка обчислює інтегральний показник економічної безпеки відповідно до ринкової вартості та економічної безпеки його капіталу. Вчені дають різні методи і виділяють їм різні показники. Найбільш часто використовуваний інтегральний показник, але суть будь-якої методології оцінки рівня економічної безпеки підприємства залишається у дослідженні впливу компонентів на загальний рівень економічної безпеки. Також у кожній галузі підприємств є свої особливості, оскільки важливість впливу обраних компонентів на загальний рівень економічної безпеки залежить від виду його діяльності [53].

Фундаментальними принципами теорії економічних систем та економічної безпеки послужили методологічна основа цього дослідження. Методи економіко-математичного моделювання використовувались, коли побудова моделей показників безпеки ґрунтується на логічному аналізі наукових праць у галузі безпеки бізнесу суб'єктами господарювання, зокрема, дослідження щодо розвитку показників різних рівнів. Фінансова безпека банку є невід'ємною частиною фінансової, а отже, і

національної безпеки банку держава. Це статус банківської установи, що характеризується рівновагою та стійкістю проти впливу зовнішніх та внутрішніх загроз, його здатність досягати цілей та генерувати достатні фінансові ресурси для забезпечення сталого розвитку. Система фінансового забезпечення повинна бути інтегрованою в систему управління банком, яка забезпечить постійний контроль ризиків та своєчасне здійснення і обґрунтовані рішення. Банки мають важелі безпосереднього впливу на ефективне функціонування інвестиційної, фінансової, виробничої -та інших сфер національної економіки, а обсяг грошової маси залежить від банківської діяльності. Ефективність сектору, що в свою чергу безпосередньо впливає на функціонування реального та фінансового секторів економік країни. Звідси корисність виділення безпеки банківської установи як обґрунтовано складову фінансової безпеки банківського сектору держави. З метою формалізації вищезгаданих взаємозв'язки між фінансовою безпекою держави та безпекою банківського сектору та фінансової безпеки банківської установи, що має відповідну структурно-логічну схему.

Вирішити проблему забезпечення сталого розвитку національної економіки це необхідність для забезпечення умов для зростання інвестиційної привабливості країни та, відповідно, регіонів на рівні управління промисловістю. Пріоритетними завданням, яке стоїть перед органами управління промисловістю, є забезпечення привабливості інвестиційного клімату на федеральному та регіональному рівнях, що саме по собі є основою стійкого економічного розвитку.

У літературі про взаємозв'язок із зростанням фінансів стверджується, що розвиток фінансового сектору може стимулювати економічне зростання, долаючи ринкові тертя. Високі трансакційні витрати, відсутність виконання контрактів та асиметрія інформації - це проблеми ринку, які призводять до неправильного розподілу ресурсів, що, у свою чергу, стримує довгострокове економічне зростання. Розвиток фінансового сектору має справу з такими недоліками шляхом отримання попередньої інформації щодо потенційних інвестицій, моніторингу інвестицій та здійснення корпоративного управління після надання фінансування, диверсифікації та управління ризиками, об'єднання та мобілізації заощаджень та полегшення обміну

товарами та послугами (Levine, 2005) . Бек і Левін (2003) стверджують, що юридичні інститути пояснюють різницю в рівнях фінансового розвитку між країнами двома способами. По-перше, фінансові посередники та ринки зростають у країнах, в яких правові системи забезпечують права приватної власності, підтримують приватні договірні угоди та захищають законні права інвесторів. По-друге, відмінності в захисті інвесторів, середовищі укладання контрактів та фінансовому розвитку зумовлені низкою правових традицій, що склалися в Європі та поширилися на міжнародному рівні шляхом завоювання, колонізації та наслідування [47].

Незважаючи на велику кількість емпіричних доказів, що підтверджують інструментальну роль, яку фінансовий сектор відіграє у стимулюванні зростання, інтенсивність наслідків Глобальної фінансової кризи, що вибухнула в 2008 році на глобальне економічне зростання, спонукала багатьох науковців переглянути та переоцінити взаємозв'язок між фінансовий розвиток та економічне зростання. Більш конкретно, пропонується, що країни з високорозвиненим банківським сектором, де наданий кредит приватному сектору перевищує розмір їх ВВП - такі як Ісландія, Ірландія, Іспанія, Португалія, Великобританія та США - стикаються із значними труднощами під час кризи.

Сучасні висновки в літературі свідчать про те, що взаємозв'язок між розвитком банківського сектору та довгостроковим економічним зростанням є нелінійним, коли позитивний зв'язок між цими двома змінними перетворюється на негативний поза певного рівня розвитку банківського сектору. Фактори, такі як фінансові репресії, нормативні акти та рівень зрілості сектору, також вважаються важливими у визначенні розвитку фінансового сектору. Більш конкретно, Бенцівенга та Сміт (1992) представляють теоретичну модель, за якої високі вимоги до резервів призводять до розвитку неформального фінансового сектору, який співіснує з офіційним сектором і на який не поширюються такі вимоги. Модель демонструє, що фінансова лібералізація призводить до збільшення добробуту, оскільки кошти переходять з неформального у формальний сектор, що забезпечує вищий розподіл ризиків [37].

По-перше, показники фінансового розвитку (включаючи кредит приватному сектору, внутрішні депозити банків та коефіцієнти бездепозитного фінансування банків до ВВП) регресуються за показниками виконання контрактів, законних прав, прав власності на кредитну інформацію та кредитних криз, а також інші контрольні змінні, використовуючи глобальну базу даних за період 1980-2008 та квантильні (медіанні) регресійні моделі. Потім оцінка поперечного перерізу середніх значень порівнюється з рівнем фінансового розвитку регіону ЛАК у часі. Результати показують, що банківський сектор в країнах ЛАК значно слаборозвинений, а минулі фінансові негаразди пояснюють більшість його нерозвиненості. Крім того, Varajasetal. (2013) застосовують концепцію кордону фінансових можливостей для оцінки фінансових результатів у різних країнах. У роботі використано концепцію за допомогою методу порівняльного аналізу, при якому фактичні рівні фінансового розвитку порівнюються із прогнозованими рівнями за структурними характеристиками. Varajasetal. (2013) слідкують за Al-Hussainyetal. (2011) шляхом регресії відношення кредиту приватному сектору до ВВП, банківських депозитів до ВВП та обороту на фондовому ринку ВВП на душу населення та його квадратних значень, щільності населення, коефіцієнта вікової залежності та манекена офшорних, перехідних країн та країн-експортерів нафти змінні. Різниця між фактичним рівнем показників глибини фінансового сектору та їх значеннями, передбаченими останньою моделлю, обчислюється для кожної країни. Згодом автори регресують відмінності в кредиті приватному сектору для вимірювання ВВП щодо макроекономіки, структури ринку, регуляторної політики та інституційних змінних. Використовуючи методологію OLS та дані для 150 країн за період з 1975 по 2005 рік, Varajasetal. (2013) показують, що країни з нижчим рівнем інфляції, вищим припливом грошових переказів та більш швидкими попередніми темпами зростання, як правило, перевершують інші країни, отримуючи менші розриви щодо своїх структурних орієнтирів. Висновки подібні до економік, де обмеження для іноземних банків менші, а частка державних банків нижча. Намалювавши вищезазначені аргументи, стає очевидним, що кілька емпіричних робіт, які оцінюють розвиток сектору для різних країн, зосереджуються виключно на елементі глибини. Таким чином, є необхідним

подальше розслідування порівняльних показників розвитку банківського сектору з точки зору доступу, ефективності та стабільності [66].

Існують два набори моделей. Перший набір включає моделі, що відображають взаємозв'язок між глибиною банківського сектору та довгостроковим економічним зростанням із використанням комбінацій різних вимірювань, і оцінюються методом змішаних ефектів, тоді як другий набір моделей складається з динамічних панельних моделей даних, які досліджують детермінанти банківської діяльності глибинного сектору. Для другого набору моделей ми обрали системний оцінювач GMM для подолання невід'ємних проблем, що виникають при оцінці динамічних панельних моделей даних. Загальне рівняння регресії, що використовується для оцінки першого набору моделей, формулюється в наступних термінах:

$$y_{i,t} = \alpha_i + \beta i_{x,t-1} + \gamma i_{z,t-1} + \varepsilon_{i,t} \quad (1)$$

де показник економічного зростання ($y_{i,t}$) регресує на постійній (α_i), вперше відсталий показник глибини банківського сектору (x_{t-1}) та перші відсталі значення контрольних змінних (z_{t-1}). Термін $\varepsilon_{i,t}$ є терміном помилки. Рівняння призначене для відображення взаємозв'язку між глибиною банківського сектору та економічним зростанням, одночасно контролюючи початковий рівень доходів, рівень інфляції, освіти, державне споживання, відкритість торгівлі та прямі іноземні інвестиції (ПІІ). Для ранжирування країн за впливом глибини банківського сектору на економічне зростання використовуються специфікації лінійних моделей. Для оцінки випадкових ефектів для кожної країни рівняння 1 переписується як:

$$y_{i,t} = \alpha_i + \beta i_{x,t-1} + \gamma i_{z,t-1} + u_i \alpha_i + u_i \beta_i + \varepsilon_{i,t} \quad (2)$$

За рівнянням 2, рівняння 2 отримує BLUP випадкових ефектів. BLUP показують зміни в перехопленні та бета-коефіцієнті для кожної країни (Torres-Reyna, 2015). Для другого набору моделей рівняння загальної регресії визначається:

$$y_{i,t} = \alpha_i + \beta j_{y_{i,t-1}} + \gamma j_{x_{i,t-1}} + \delta j_{z_{i,t}} + \varepsilon_{i,t} \quad (3)$$

де міра глибини банківського сектору ($y_{i,t}$) регресує на постійну (α_i), її перше відсталене значення ($y_{i,t-1}$), перше відсталене значення банківського сектору та макроекономічні змінні ($x_{i,t-1}$), а також набір заходів щодо населення та управління ($z_{i,t}$). Зокрема, змінні банківського сектору складаються із: коефіцієнта кредиту до

депозитів, чистої процентної маржі, співвідношення витрат і доходів, z-балу, коефіцієнта концентрації банків та коефіцієнта концентрації перших п'яти банків; макроекономічні змінні складаються з реального ВВП на душу населення, ІСЦ та співвідношень доданої вартості у галузі, доданої вартості у виробництві, доданої вартості послуг, споживання, торгівлі та відношення економії до ВВП. Змінні управління складаються з шести світових показників врядування та фіктивної змінної англійського законодавства. Побіжно слід зазначити, що рівняння 3 має на меті визначити детермінанти банківського сектору в динамічній панелі даних, одночасно контролюючи ефективність населення та управління [38].

Визначаючи країни, в яких глибина банківського сектору має найвищий позитивний вплив на довгострокове економічне зростання, ми оцінюємо рівняння 2, використовуючи підхід змішаних ефектів, використовуючи різні комбінації п'яти проксі-сервісів банківського сектору та чотирьох заходів економічного зростання. Моделі оцінюються на основі даних для 184 країн з 1964 по 2015 р., У середньому, за 10 неперекриваючихся п'ятирічних періодів часу. Статистична значущість кожної моделі оцінюється з урахуванням z-статистичних значень ймовірності, пов'язаних з коефіцієнтами вимірювання глибини банківського сектору та тестом обмеження ймовірності. % Набір контрольних змінних включено до всіх моделей, незалежно від їх статистичної значущості, щоб гарантувати, що різні моделі враховують відмінності між країнами внаслідок таких змінних. Тест коефіцієнта ймовірності необхідний, щоб перевірити, чи пропонує модель змішаних ефектів суттєве покращення порівняно з моделлю лінійної регресії лише з фіксованими ефектами (Hamilton, 2012). Значення ймовірності, пов'язане з тестом коефіцієнта ймовірності, нижче 10%, вказує на те, що модель змішаних ефектів забезпечує покращення порівняно з моделлю фіксованих ефектів [42].

Щодо макроекономічних факторів, що впливають на розвиток банківського сектору, результати показують, що інфляція стримує розвиток сектору. Негативна залежність між ІСЦ та співвідношенням активів до ВВП банку підтверджує, що інфляція стримує поглиблення банківського сектору. Знак коефіцієнта ІСЦ є очікуваним через негативний вплив вищих темпів інфляції на реальну рентабельність

грошей та активів загалом. Нижча реальна норма прибутковості при інформаційних тертях на кредитних ринках зменшує стимул агентів позичати і збільшує їх стимулюючу позику.

Дослідження в літературі, пов'язані з бенчмаркінгом розвитку фінансового сектору та концепцією кордону фінансових можливостей, використовують моделі бенчмаркінгу, які оцінюють стан розвитку фінансового сектору в країні за допомогою емпіричних моделей, результати яких базуються на засобах для країн, що знаходяться в межах певний регіон / групу або навіть ширше для всіх країн світу. Натомість це дослідження визначає та використовує дані про країни, в яких позитивний взаємозв'язок між банківським сектором та довгостроковим економічним зростанням виявляється на максимально високому рівні. Крім того, процес порівняльного аналізу, впроваджений у цій роботі, - який використовує різні емпіричні моделі, такі як змішані ефекти та моделі даних динамічної панелі - може застосовуватися в різних дисциплінах, де дослідник займається визначенням детермінант певного явища. Висновки статті також розширюють дослідження глибинних факторів банківського сектору, досліджуючи структуру банківського сектору, макроекономіку та управління, інституційні та правові фактори, які є важливими для розвитку сектору в країнах з найглибшими відносинами банківського зростання. Незважаючи на те, що фактори подібні до факторів, визнаних значними в широкій літературі, результати цього дослідження визначають ті, які є більш актуальними для країн, які прагнуть розвивати свій банківський сектор для стимулювання довгострокового економічного зростання. У контексті літератури про фінансовий ріст та поточної дискусії про точний взаємозв'язок між глибиною банківського сектору та довгостроковим економічним зростанням, цей документ представляє новий метод порівняльного аналізу, який оцінює рівень глибини банківського сектору в країні порівняно з аналогами країни верхнього квартиля. Як результат, метод не тільки дозволяє директивним органам визначати статус розвитку їх банківського сектору (тобто недостатньо чи надмірно розвинений), але також інформує їх про фактори, які необхідно враховувати для оптимізації позитивного ефекту сектор економічного зростання. У цьому сенсі висновки, представлені в цьому дослідженні, мають

важливе значення, оскільки вони створюють структуру аналізу як з точки зору природи, так і стадії розвитку банківського сектору, на яку політики можуть відповісти належним чином шляхом реалізації правильної регуляторної політики з метою скористатися перевагами розвиненого банківського сектору і завдяки цьому стимулювати економічне зростання. Крім того, нові дані свідчать про підтримку тих, хто підтримує, що належне управління може мати сприятливі наслідки для розвитку банківського сектору, що, в свою чергу, сприятиме економічній активності.

2.3. Практичні розрахунки рівня фінансової безпеки України в умовах пандемії COVID-19

Пандемія COVID-19 є найбільшим випробуванням посткризової фінансової системи на сьогодні. Пандемія являє собою безпрецедентний глобальний макроекономічний шок, що штовхає глобальну економіку в спад невизначеної величини та тривалості. Світова фінансова система стикається з подвійною проблемою - підтримувати потік кредитів в умовах зниження темпів зростання та управляти ними підвищені ризики. Цей екзогенний шок поставив фінансову систему під напругу. Переглянуті у бік зменшення та очікувана економічна активність, підвищена несхильність до ризиків призвели до значного переоцінювання та репозиціонування на світових фінансових ринках. З одного боку, постачальники фінансування мають збільшені переваги короткострокових безпечних активів. З іншого боку, кредитні ризики зростають різко. Як наслідок, вимоги до капіталу та ліквідності фінансової системи піднявся. Підвищені операційні ризики додають уразливості.

Країна все ще стикається з нестачею медичних засобів для невідкладної допомоги, таких як маски, захисні костюми та вентилятори. До 29 листопада 37 789 медичних працівників в Україні захворіли на COVID-19. На початку кризи в Україні було понад 3500 апаратів для штучної вентиляції легенів. Це становило приблизно 83 вентилятори на мільйон жителів, порівняно з 302 на мільйон у Німеччині. Загальна

кількість відділень для інтенсивної терапії в країні становила 1716,6. На 15 листопада для лікування COVID-19 було доступно 52 257 лікарняних ліжок із зайнятістю близько 53,4%. Початок епідемії COVID-19 збігся з перестановкою уряду на початку березня та початком другого етапу реформ охорони здоров'я (який розпочався 1 квітня). На тлі побоювань щодо того, що реформа в її нинішньому вигляді може призвести до звільнення 50 000 лікарів та закриття 332 лікарень в Україні, Президент закликав внести зміни до її конструкції та вирішити ці питання. З 1 липня 2020р. до закону було внесено зміни, щоб забезпечити отримання лікарнями коштів не менше, ніж минулого року, а також захистити медичних працівників від звільнення [39].

Економічний прогноз був стабільним до початку COVID-19, зі стабільним зростанням, помірним державним боргом та відносною ціною та валютною стабільністю. Однак зміна уряду на початку березня спричинила певний політичний катаклізм та реорганізацію, які, можливо, сповільнили початкову реакцію. Україна вже стикалася з великими виплатами зовнішнього боргу в 2020 році, і переговори з МВФ зупинились з таких питань, як банківська справа та земельна реформа. Без угоди з МВФ ризик суверенного дефолту збільшився. Рівень безробіття в 2019 році становив понад 9% робочої сили, частка неформальних працівників в економіці залишається дуже високою (до 30%), а соціальна безпека є слабкою. Зростання рівня безробіття на сьогоднішній день не був настільки різким в Україні, як у багатьох країнах ОЕСР, хоча рівень безробіття досягнув 9,9% у II кварталі 2020 року, а потім знову знизився до 9,4% у III кварталі. НБУ припускає, що менший приріст безробіття може бути частково зумовлений неформальною зайнятістю, а також сильним поширенням дистанційної роботи в Україні, особливо серед великих компаній. Низькі внутрішні заощадження та обмежений фіскальний простір ще більше обмежують можливості домогосподарств або органи державної влади поглинати екзогенні потрясіння [69].

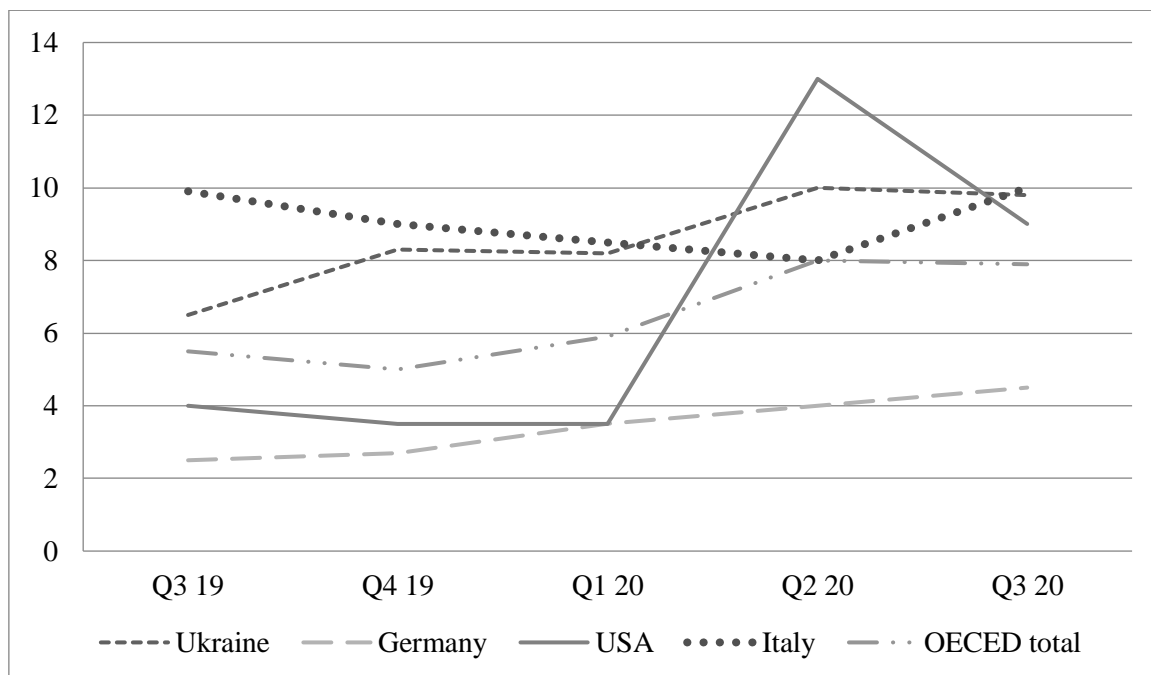

Рисунок 2.1. Рівень безробіття: Україна та вибрані країни ОЕСР

Джерело: ОЕСР, Укрстат

З січня по вересень 2020 року дефіцит національного бюджету України становив 81,725 млрд грн, що в чотири рази перевищує дефіцит за той самий період минулого року.²⁴ вересня Національний банк України (НБУ) підвищив прогноз дефіциту бюджету на 2020 рік (від 7,5% до 6,0-6,5% ВВП). Прогноз був змінений "сильним недофінансуванням" існуючих державних витрат у 2020 році на сьогоднішній день. 13 жовтня МВФ оприлюднив прогноз «Світова економічна ситуація», згідно з яким прогнозується зменшення ВВП в Україні на -7,2% у 2020 р. 7 грудня Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства оголосило, що оцінює зниження валового внутрішнього ринку продукту України (ВВП) у січні-жовтні цього року на рівні 5,2%, і прогнозується, що річний ВВП у 2020 році скоротиться на 5%. За оцінками НБУ, тритижневий режим блокування, який був запланований на січень 2021 року, призведе до зниження -0,2% від річного ВВП України наступного року [45].

Основні економічні прогнози для України на 2020 рік (до та після COVID-19)

Економічні перспективи 2020	Проекції до COVID-19	Проекції після COVID-19
Інфляція (р / р)	5.5%	8.7%
Курс гривні / долар США	27	29.5
ВВП (%)	3.7%	- 7.2%
Безробіття	8.1%	9.5%
Середньомісячна заробітна плата (грн.)	12,5 тис	10,7 тис
Залишок на поточному рахунку (% ВВП)	Н.А.	-2.0%
Чисте державне кредитування / позики (% ВВП)	Н.А.	-8.2%
Форекс-резерви (дол. США)	29,3 млрд	

Примітка. Складено автором на основі даних Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства

Несподівана відставка 1 липня губернатора НБУ Якова Смолія, який цитував "систематичний політичний тиск" на НБУ, призвела до публічних застережень міжнародного співтовариства та змусила уряд припинити продаж єврооблігацій на 1,75 млрд. Доларів США, що резервує незалежність НБУ. основний принцип співпраці України з МВФ. 16 липня уряд змінив Смолія колишнім головою Укргазбанку Кирилом Шевченком. 5 жовтня Рада НБУ оголосила догану та висловив недовіру першому заступнику губернатора Катерині Рожковій та заступнику губернатора Дмитру Сологубу, які є останніми членами попереднього складу Правління НБУ - створене колишнім губернатором Валерією Гонтаревою. Наразі обидва члени ради залишаються на своїх місцях. Однак 20 жовтня НБУ реструктуризував сферу відповідальності Катерини Рожкової, поклавши на неї відповідальність за нагляд за роботою шести департаментів, які вважаються менш важливими у регулюванні банківського сектору. Незважаючи на певний ступінь наступності політики у 2020 році, Європейський Союз публічно підтвердив свою стурбованість незалежністю Національного банку України у своєму звіті про впровадження Асоціації в грудні [72].

На початку кризи прибутковість довгих (2028 р.) Єврооблігацій України підскочила на 150 базисних пунктів, фактично вивівши країну з міжнародних боргових ринків. До середини травня гривня (UAH) з початку року впала на 12% щодо

долара (USD). У травні гривня дещо відскочила і на початку липня торгувалася на рівні 26,7-27,0 грн / дол. 2 липня, після відставки Смолія, НБУ продав на міжбанківському валютному ринку 150 млн. Доларів для пом'якшення надмірних коливань курсу. 23 липня, за підтвердженням губернатора НБУ Кирила Шевченка, Україна повернулася на міжнародні боргові ринки з успішним продажем єврооблігацій на 2 млрд. Доларів США. 28 серпня НБУ зняв бар'єри для проникнення іноземних інвесторів на ринок цінних паперів України, а саме прямий доступ до купівлі та продажу державних облігацій. 15 вересня НБУ встановив офіційний курс долара на рівні 28 грн / дол. США, після місяця зростання курсу долара до місцевої валюти. 24 вересня Морган Стенлі висловив сумнів у планах уряду фінансувати дефіцит у розмірі 208 млрд грн, передбачений проектом державного бюджету на 2021 рік, на внутрішньому ринку шляхом розміщення державних облігацій, припускаючи, що це збільшує ймовірність позапланового розміщення єврооблігацій. 6 листопада НБУ повідомив, що міжнародні резерви впали на 1,5% щомісяця, або на 0,4 млрд. Дол., До 26,1 млрд. Дол. У жовтні 2020 р. Після зниження на 8,7% м / м у вересні. Якщо цього року Україна не отримає другий запланований транш МВФ у розмірі 700 мільйонів доларів, деякі аналітики припускають, що єдиним життєздатним способом для заповнення бюджетного дефіциту буде масовий випуск міжнародних єврооблігацій [70].

Світова фінансова система є більш стійкою і має кращі можливості для підтримання реального фінансування економіки як результат реформа регулювання G20 після глобальної фінансової кризи 2008 року. Зокрема, більша стійкість основних банків, що лежать в основі фінансової системи

дозволило системі на сьогоднішній день переважно поглинати, а не посилювати поточну макроекономічну ситуацію. Позиціонують ті форми ринкового фінансування, які сприяли фінансовій кризі 2008 року значно нижчий ризику фінансової стабільності. Інфраструктури фінансового ринку, зокрема ЦК, добре функціонували, незважаючи на складні зовнішні фінансові та операційні умови. Тим не менше, враховуючи безпрецедентний масштаб шоку, ключові ринки фінансування зазнали досвіду гострий стрес і владі потрібно було вжити широкий спектр заходів

для підтримки постачання кредиту реальній економіці та підтримка фінансового посередництва. Вжиті заходи були рішучі та сміливі, включаючи масштабну підтримку ліквідності центрального банку. Однак продовжив невизначеність щодо масштабу та тривалості економічного впливу пандемії продовжує створювати напруження для фінансової системи. Міжнародно координовані дії на підтримку добре функціонуючого, стійка фінансова система та добре функціонуючі та відкриті ринки залишаються в пріоритеті.

ФСБ уважно стежить за стійкістю фінансової системи, зокрема ключових вузлів у системи, які є критично важливими для фінансової стабільності. До них належать: здатність фінансових установ та ринків для спрямування коштів у реальну економіку; здатність учасників ринку по всьому світу для отримання доларового фінансування, особливо на ринках, що розвиваються; здатність фінансових посередників, такі як інвестиційні фонди, для ефективного управління ризиком ліквідності; та здатність учасників ринку та інфраструктури фінансового ринку (включаючи ЦК) керувати еволюцією ризиків контрагента. Слабкі місця в цих вузлах та їх взаємодія можуть посилити ситуацію фінансових умов та можуть вплинути на надання фінансових послуг і, можливо, на стабільність фінансової системи [45].

Співтовариство офіційного сектору забезпечує швидку та скоординовану реакцію на підтримку реальної економіки, підтримують фінансову стабільність та мінімізують ризик роздробленості ринку. Ця відповідь підкріплюється наступними принципами:

1. Влада буде, індивідуально та колективно через FSB та встановлення стандартів органів (SSB), відстежувати та обмінюватися інформацією вчасно для оцінки та вирішення ризиків фінансової стабільності від COVID-19, щоб максимізувати вигоду від глобальної політики.

2. Влада визнає та використовуватиме гнучкість, вбудовану в існуючі фінансові системи стандарти - в тому числі за допомогою використання специфічних для фірми та макропруденційних буферів - підтримувати постачання фінансування реальній економіці, підтримувати функціонування ринку та забезпечити надійне планування безперервності бізнесу.

3. ФСБ, ССБ та органи влади продовжуватимуть тимчасово шукати можливості зменшити операційне навантаження на фірми та органи влади, щоб допомогти їм зосередитися щодо відповіді на COVID-19. Сюди входить, наприклад, затримка впровадження термінів, переоформлення графіків ініціатив в інших сферах політики або надання гнучкості у технічних правилах відповідності.

4. Дії влади будуть узгоджуватися із підтримкою спільного міжнародного рівня стандартів, враховуючи, що вони забезпечують стійкість, необхідну для підтримання реального кредитування економіки та збереження міжнародних рівних умов. Такі дії не котяться повернути регуляторні реформи або компрометувати основні цілі існуючих міжнародних стандартів.

5. Влада буде координувати через FSB та SSBs майбутнє своєчасне розмотування тимчасових заходів, вжиті для сприяння поверненню фінансових умов та операцій до нормальної, безперебійної та послідовної роботи, а також для підтримки фінансового стану стабільності у довгостроковій перспективі [43].

На цій основі ФСБ підтримує міжнародне співробітництво та координацію щодо COVID-19 відповідь трьома способами. По-перше, ФСБ регулярно обмінюється інформацією між фінансовими органами влади щодо розвитку загроз фінансовій стабільності, про політичні заходи, які фінансують органи влади приймають або розглядають питання щодо наслідків такої політики. По-друге, ФСБ проводить оцінку потенційних вразливостей, включаючи описані вище ключові вузли, з метою краще зрозуміти вплив COVID-19 на фінансові ринки в окремих юрисдикціях та по всьому світу та інформувати про обговорення питань політики. По-третє, члени ФСБ координують свою діяльність на їхні відповіді на політичні питання, включаючи заходи, які вживають ССБ та національні органи влади забезпечити гнучкість у межах міжнародних стандартів або зменшити операційне навантаження.

Пандемія COVID-19 призвела до значного переоцінки та перепозиціонування в глобальному масштабі фінансові ринки (графік 1). Продовжувався перегляд очікуваних темпів економічного зростання у бік зниження і підвищена неприязнь до ризиків, поєднана з високою невизначеністю щодо майбутнього розвитку, пандемія призвели до надзвичайної волатильності власного капіталу та інших ринків

ризикових активів, відтік капіталу від EMDE та різкі зміни курсів іноземних валют. Ряд стресів метрики досягли історично високих рівнів. Ринки фінансування зазнали напружених ситуацій в умовах надзвичайних ситуацій попит на готівку та майже готівкові активи, і спостерігається порушення активності та виявлення цін, в тому числі на деяких ринках, які зазвичай є високоліквідними. З кінця березня певний стрес на ринку вщухла у відповідь на безпрецедентні заходи фіскальної політики та дії центрального банку для підтримки фінансових ринків. На відміну від 2008 року, основна банківська система залишилася еластичною серед цих напружень. Пандемія являє собою безпрецедентний глобальний макроекономічний шок невизначеності величина і тривалість. Діяльність у низці секторів - включаючи туризм, транспорт, автомобільну та сферу послуг - зазнала краху в економіках, які найбільше постраждали від пандемії та поширюється на інші частини економіки, оскільки попит падає. Глибина спаду, а терміни та форма відновлення залишаються невизначеними. Глобальний спад здається неминучим, з потенціалом створити стійкий збиток світовому зростанню. Вплив на фірми буде різним залежно від їх сектору, розміру, важелів, джерел фінансування та якості кредитування. Деякі сектори реальної економіки також може зіткнутися зі скороченням своєї діяльності, яке неможливо окупити (наприклад, зайняті послугами або виробництвом товарів нетривалого користування) або можуть мати постійний характер [55].

Знання про вірус та результуючу динаміку пандемії залишаються неповними і здаються в значній мірі залежними від ефективності реагування політики. Пандемія та заходи стримування, які слідували за ним, впливають як на пропозицію, так і на попит у сильно взаємопов'язаній світовій економіці. Економічні наслідки минулих епідемій забезпечують тому мало вказівок щодо впливу COVID-19. Все це збільшує невизначеність і робить довіру інвесторів та споживачів більш тендітну.

Тиск на надання кредитів реальній економіці став основною проблемою. Як пандемія продовжується, нефінансові корпорації стикаються зі збільшенням дефіциту фінансування як готівки потоки від операцій зменшуються або пересихають. Попит на банківський кредит - у тому числі через існуючі кредитні лінії, що використовуються корпораціями, - суттєво зросли і, ймовірно, залишатимуться

підвищеними в короткий термін. У той же час, посилення пропозиції кредитів, особливо в небанківському секторі, може суттєво збільшити напругу у фінансуванні корпоративного сектору. Справді, кредитні спреди різко розширились як для більш ризикових позичальників, у тому числі тих, хто позичає у позикових кредитах та ринків облігацій з високою дохідністю та ті, що працюють у секторах, на яких особливо впливає пандемія. Фінансова система є більш стійкою і має кращі можливості для підтримання реального фінансування економіки як результату реформ регулювання G20 після фінансової кризи.

Ці реформи покращили стійкість ядра фінансової системи. Великі банки краще капіталізують, менше залучають та утримують більше ліквідності і залишаються стійкими до кінця на ринку. Позабіржові (позабіржові) ринки деривативів простіші та більш прозорі. Збільшилось використання центрального клірингу, а застава є більш розповсюдженою [16].

Зросло небанківське фінансове посередництво (НБФІ), диверсифікуючи джерела капіталу. Ті аспекти НБФІ, що сприяли фінансовій кризі 2008 року, включаючи певні форми структуровані фінанси, зменшились і становлять значно нижчий ризик фінансової стабільності. Однак фінансові посередники та ринки стикаються із зростаючими проблемами у сфері кредитування та фінансування. Банківські та небанківські провайдери фінансування повинні боротися із зростаючими кредитними ризиками. Якість кредиту погіршиться, коли світова економіка вступить у рецесію, що вплине на корпоративні облігації і без того висока частка низького рейтингу інвестицій або високої прибутковості. Кредитний рейтинг агентства почали знижувати рейтинги корпорацій, підштовхуючи деяких з них до високих прибутків сегменту, і переглянули прогноз для інших фірм на негативний, з потенційною проциклічністю ефекту. У той же час зростає неприязнь до ризиків та посилюється попит на готівку, в тому числі до задоволення зростаючих вимог до націнки на позиції деривативів, змусило інвесторів перейти до грошових коштів і грошових цінних паперів [68]. Поряд із цим зменшення посередницької діяльності призвело до того, що деякі ринки почали перехід до неліквідності, включаючи ті, які зазвичай вважаються високоліквідними. Деякі ринкові економіки також спостерігали

дуже великий відтік капіталу. Перевага до ліквідності та безпека відображається у значному відтоку інвестиційних фондів, які інвестують менш ліквідні активи з фіксованим доходом, такі як фонди корпоративних облігацій та фондів облігацій, що розвиваються, корпоративні облігації фонди, що торгуються на біржі (ETF), позикові фонди, а також певні фонди грошового ринку. Деякі великі корпорації збільшили свої грошові запаси, що могло спричинити напруження в ринках фінансування. Ці штами можуть погіршити здатність деяких частин ринкової системи фінансування від обслуговування реальної економіки.

Функціонування фінансових фірм у режимі непередбачених ситуацій може збільшити вразливі місця. Застережливі заходи блокування - це тестування планів на випадок непередбачених ситуацій фінансових установ, ринку інфраструктури та учасників ринку. Дистанційна робота та робота на різних ділянках та обмежений персонал може заперечити виконання складних ринкових операцій і централізованих функцій, напр. створення ринку може бути менш ефективним, а надання кредитів може бути ускладненим.

Збої в роботі телекомунікаційних послуг або сторонніх постачальників послуг можуть також вплинути на фінансові установи. Стійкість ключових вузлів у світовій фінансовій системі є критично важливою для фінансової стабільності. Ефективне надання фінансових послуг реальній економіці - включаючи надання кредитів для позичальників, які потребують, а також забезпечення ліквідності та безпечних активів для інвесторів - залежить від наявності та функціонування ключових вузлів у світових фінансових системах. Кілька таких вузлів набули значення після світової фінансової кризи і пов'язані з посиленням участі НБФІ на кредитних ринках та зміцнення зв'язків між банками, небанківські та фінансові ринки:

Здатність фінансових установ та ринків спрямовувати кошти до реальної економіки. Стійкість, побудована за останнє десятиліття, дозволила банківському сектору задовольнити попит корпоративного використання існуючих ліній. Але штам ліквідності зріс. Ключовий виклик протягом найближчого періоду часу - продовжувати потік кредиту в умовах погіршення якості кредитування та зростання дефолтів, і це може зажадати подальших дій уряду. Критично важливо підтримати цю

діяльність- це спроможність банків залучати кошти та готовність надавати кредит, що, у свою чергу залежатиме від сприйняття ринком платоспроможності своїх та їх позичальників. Подібним чином здатність небанківських фінансових посередників продовжувати кредитувати реальну економіку – або посередництво на кредитних ринках - залежатиме від їх здатності залучати кошти або перенаправляти кошти на ці ринки, що може бути особливо складним для фінансування більш ризикованих позичальників (високі дохідні облігації та позики на кредитне плече). У міру посилення пропозиції кредитів певними небанківськими банками, спроможність банків виступати в ролі «запасної шини» та входження інших небанківських розширення їх діяльності на цих ринках стає критичним [40].

Здатність учасників ринку у всьому світі отримувати фінансування в доларах США, особливо в країнах із ринковою економікою (ЕМЕ). Спостерігається відтік капіталу з ЕМЕ наприкінці березня були набагато більшими, ніж протягом 2008 року в умовах фінансової кризи або протягом 2013 року з істерикою звуження. Ці більші відтоки відображають зміну дефіциту фінансування в доларах США протягом останнього десятиліття від розвинених економік до країн ЄМЕ, а від банків - до нефінансових корпорацій. Що стосується пропозиції, то небанківські фінансові посередники зараз надають більша частка фінансування доларів США іноземним позичальникам. Засоби центрального банку вирішили гостру ситуацію напруженістю фінансування, але стійкість складних доларових ланцюгів фінансування та здатність йти «останні милі» і спрямовувати ліквідність доларів США на валютний ринок важливо для запобігання за замовчуванням. Наявність фінансування залежить від функціонуючого посередницького ланцюга, зокрема ринків валютного свопу та спрямування коштів на кінцевих споживачів.

Здатність фінансових посередників, таких як певні інвестиційні фонди, ефективно управляти ризиком ліквідності. Підвищена несхильність до ризиків разом із зростаючим попитом на безпечні активи були відображені у відтоках із підмножини відкритих фондів, включаючи ETF, що інвестують в менш ліквідних активах, основних інституційних фондах грошового ринку США (ФПП) та подібних не-ФМС США, які інвестують в інструменти, які зазвичай є високоліквідними. Велика

кількість центральної банківської підтримки потрібна для покращення ліквідності на цих ринках. Проте загальний ринок невизначеності зберігається, і очікується матеріалізація економічного ризику зменшення за рахунок кредитування зниження рейтингу, неплатежі та зниження ринкової вартості потенційно можуть збільшити викуптиску на сектор інвестиційних фондів. Вирішальним для цієї діяльності є ліквідність коштів базові активи та здатність керівників фондів оцінювати їх вартість, а також практики управління ризиком ліквідності [21].

ФСБ підтримує міжнародну співпрацю та координацію щодо COVID-19 відповідь трьома способами. По-перше, ФСБ буде продовжувати регулярно обмінюватися інформацією фінансові органи влади щодо розвитку загроз фінансовій стабільності та про політичні заходи, які фінансові органи приймають або розглядають. По-друге, ФСБ проводить оцінку вразливостей та надання оцінок ризиків у ключових сферах, які заслуговують на особливу увагу. По-третє, ФСБ є координацією щодо реагування на політичні питання, включаючи заходи, до яких можуть вживати SSB надавати або давати вказівки щодо гнучкості, доступної органам влади та фірмам у межах існуючих міжнародних фінансових стандартів.

Висновки до розділу 2

Україна зробила європейський вибір як головний напрямок своєї державної політики, як внутрішньої, так і зовнішньої, кінцевою метою якої має стати повноправне членство в Європейському Союзі. Однак слід враховувати, що вихід на світові ринки та формування відкритої економіки також означають внутрішню стабільність економіки та фінансову систему держави. Постановка цілі. На фінансову систему України в сучасних умовах впливає низка загроз, що негативно впливають на рівень фінансової безпеки. Актуальні наукові дослідження та аналіз проблем. Фундаментальні дослідження, присвячені проблемам фінансової безпеки України, що стали основою для розвитку наукової теорії безпеки в галузі державних фінансів, зроблені в працях А. Барановського, М. Єрмошенко, В. Мунтіяна, А. Сухоруков. Сьогодні велика кількість робіт присвячена вивченню окремих аспектів та складових

фінансової безпеки держави. Нерозслідувані частини загальних питань, що визначають. Варіативність зовнішнього середовища та останні події в Європейському Союзі вимагають глибокого вивчення впливу інтеграційних процесів на фінансову безпеку України. Мета дослідження. Основною метою статті є узагальнення питань та систематизація шляхів забезпечення фінансової безпеки України в умовах євроінтеграційних процесів. Виклад основних матеріалів. Дослідження, проведені автором, показали, що вітчизняна фінансова система дуже вразлива до зовнішніх та внутрішніх загроз. Автор проаналізував динаміку основних макроекономічних показників та показників фінансової безпеки держави протягом 2007-2015 років. Висвітлено загрози, які є найбільш значущими для фінансової безпеки держави. Автор розглянув можливі наслідки європейського скептицизму на фінансову безпеку України та напрямки підвищення рівня фінансової безпеки в сучасному світі. Висновки. Уряд України повинен зосередитись на внутрішніх реформах, створенні рівня життя, економіки та політики в Україні, які є максимально наближеними до європейських. Тільки тоді можна впровадити ефективні механізми, спрямовані на нейтралізацію, мінімізацію впливу та усунення явищ та факторів, що ведуть до створення зовнішніх та внутрішніх загроз фінансовій безпеці держави.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

3.1. Інституційне регулювання економічної безпеки держави і її фінансової складової в Україні

З огляду на поточну ситуацію світової фінансово-економічної кризи, актуальним є здатність Української держави захистити національні економічні інтереси від наявних і можливих зовнішніх і внутрішніх загроз і тим самим зміцнити свою національну безпеку. У провідних країнах світу (США, країни Європи, Японія) розробляються і реалізуються концепції національної безпеки з урахуванням власних економічних інтересів, на що Україні слід особливо звернути увагу, з огляду на великий інтерес до себе з боку ближнього і далекого зарубіжжя, а також на наявність потужного стратегічного потенціалу. Останні дослідження та публікації, на які опирається автор, виділення невирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується ця стаття. Темі економічної безпеки національних економік в умовах формування глобальної економічної системи присвячено багато наукових робіт. Основні теоретичні підходи до сутності економічної безпеки і механізму її інституційного забезпечення висвітлені в наукових працях таких провідних вітчизняних вчених, як А.С. Гальчинський, П.С. Єщенко, Ю.І. Палкін, В.М. Геєць, С.І. Кіреєва, Ю.К. Зайцев, В. Андрійчук, В. Мунтіян, І. Проценко і ін.

Основною необхідністю розвинутого суспільства та будь-якої демократичної держави виступає потреба в безпеці, у захисті від небажаних зовнішніх впливів і різноманітних внутрішніх загроз. Верховенство права, стабільна влада, ефективні соціальні, політичні та економічні фактори росту, високий рівень культури та підвищення рівня освіти громадян виступають гарантом економічної безпеки як важливого елемента національної безпеки будь-якої країни. З огляду на це, соціально-економічне та суспільнополітичне становище України на сучасному етапі зумовлює наукове дослідження проблем національної безпеки, у тому числі й

економічної безпеки регіонів України. Об'єктивними чинниками, що також актуалізують необхідність дослідження проблем інституціонального забезпечення економічної безпеки регіонів України, є зростання її ролі та значення в системі національної безпеки країни. Розроблення концептуальних положень, методичних і практичних рекомендацій інституціонального забезпечення економічної безпеки регіонів України виражає не тільки запит економічної теорії, але й потреби господарської практики. Сутність економічної безпеки полягає в тому, що вона є базою для будь-яких інших напрямів, проявів та відгалужень безпеки держави, завдяки знанням цього відгалуження також можна передбачити наслідки зовнішніх або внутрішніх діянь з метою зменшення їх можливого негативного або збільшення позитивного впливу на розвиток держави. Важливо зазначити, що економічна безпека держави є комплексною системою, яка сама по собі теж має багато відгалужень (напрямків): сировинно-ресурсна, енергетична, фінансова, технологічна, продовольча, соціальна, демографічна, екологічна та ін. Стимулююча роль дефіциту бюджету полягає в тому, що віддача від ефективного використання позикових коштів може перевищувати витрати на їх підвищення. Ось чому динаміка цього показника подана у графі (Табл 3.1). У світовій практиці допустимий рівень дефіциту бюджету становить 2-3% ВВП. Як бачите, в 2015-2019 рр. Україна майже відповідала цим обмеженням. Однак у 2020 році дефіцит зведеного бюджету дорівнював найвищому рівню з 2004 року - 8,4%. Неефективне використання позикових коштів призводить до проблеми державного боргу [37].

Незважаючи на врахування ключових тенденцій глобального розвитку та відповідності міжнародним стандартам нормативно-правового забезпечення економічної безпеки, національна система планування та програмування зміцнення економічної безпеки потребує удосконалення за окремими напрямками. Посилення інституційного вектора в забезпеченні економічної безпеки має відбуватися, в першу чергу, шляхом модернізації діючих та створення нових економічних і соціальних інститутів, які забезпечуватимуть підвищення продуктивності праці на якісно новій основі та економічне зростання. В протилежному разі економічна відсталість країни стане незворотною і цезагрожуватиме існуванню нації та держави. Доповнен ня

потребує формування інституційно-правового базису на різних рівнях ієрархії управління економікою, що забезпечується шляхом виконання інститутами функцій прийняття рішення, інформування та мотивування.

Таблиця 3.1

Показники ефективності бюджетного регулювання в Україні за даними
2004-2019 років

Рік	Обсяг доходів місцевого бюджету,% ВВП	Обсяг переказів з державного бюджету до місцевого бюджету,% ВВП	Рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет,%	Зведений бюджетний дефіцит,% ВВП
1	2	3	4	5
2004	5.9%	4.9%	29.3%	3.4%
2005	6.2%	5.3%	32.1%	1.8%
2006	6.8%	6.3%	32.2%	0.7%
2007	7.6%	6.2%	31.4%	1.1%
2008	7.1%	6.2%	32.6%	1.5%
2009	6.9%	6.8%	33.6%	2.4%
2010	6.6%	7.2%	34.9%	6.0%
2011	5.8%	7.2%	31.7%	1.8%
2012	6.3%	8.8%	35.0%	3.6%
2013	6.3%	8.0%	34.8%	4.4%
2014	5.7%	8.3%	33.4%	4.6%
2015	6.1%	8.8%	34.3%	1.6%
2016	7.2%	6.3%	35.1%	2.3%
2017	7.7%	9.1%	35.4%	1.4%
2018	7.4%	8.6%	35.1%	3.9%
2019	7.6%	6.6%	34.5%	2.1%

Джерело: Державна служба статистики України

Відповідно до такого підходу, потрібно формувати інституціональні засади удосконалення системи забезпечення економічної безпеки держави. Створення цілісної системи вимагає вироблення єдиної політики на основі удосконалення

кожної з підсистем: підсистеми прийняття рішень — через сукупність інституційно-правових принципів розподілу повноважень суб'єктів різних рівнів системи, інформаційної — через створення інституцій здійснення моніторингу державної політики в сфері економічної безпеки, мотиваційної — через розроблення правил і механізмів реалізації рішень.

Розгортання глобальних процесів технологічних змін, які все більше висуваються на передній план світових економічних дискусій, включаючи ті, що проводяться на провідних світових економічних форумах, таких як Світовий економічний форум (WEF), різні дискусійні майданчики в рамках G20 та ОЕСР, не просто надзвичайно загострила проблему структурної неадекватності економіки України. По суті, це робить це питання екзистенційним: бути чи не бути. Фактор часу починає відігравати вирішальну роль в умовах, коли в основному нові технології виробництва та бізнесу, ймовірно, кардинально змінять світовий економічний ландшафт протягом наступних двох-трьох десятиліть. Пасивна поведінка держави та національної бізнес-еліти за таких обставин може призвести до летальних наслідків, тоді як провідні суб'єкти світового ринку можуть втратити інтерес до України, а продукція країни поступово випадає з нових світових ринків. Українські бізнесмени стикаються (навіть якщо цього не бачать) з реальною загрозою знецінення свого капіталу внаслідок архаїчних технологій та організаційних режимів та структурної відсталості, що виглядає як прямий результат тривалих періодів загальмованої та навіть деградованої культури інновацій. Тому Україна терміново вимагає справжньої революції у своєму ставленні до питань економічного розвитку та переростання менталітету державних службовців, які займаються економічним регулюванням, головним критерієм прийняття рішень яких повинні стати реальні структурні зрушення, спрямовані на пріоритетний розвиток сучасні технології та відповідна економічна діяльність, що передбачає їх [29].

Таким чином, за результатами аналізу, нижче наведено практичні рекомендації щодо бюджетної політики України, як фактору фінансово-економічної безпеки:

1. На тлі зростання соціального навантаження на бюджет, необхідно підтримувати рівень державного перерозподілу валового внутрішнього товару за рахунок його витрат.

2. Необхідно продовжувати перерозподіл бюджетних коштів на користь регіонів, яке підвищить рівень їх фінансової автономії та зменшити суму трансфертних платежів.

3. Проводити сувору обмежувальну політику щоб запобігти зростанню дефіциту державного бюджету та неконтрольованого збільшення боргу.

4. Проблема пенсійного забезпечення зростає навантаження на державний бюджет щороку. Необхідно вжити заходів для створення кумулятивної системи державного та недержавного пенсійного страхування [51].

Економічне зростання допоможе пом'якшити ситуацію цих бюджетних проблем та їх вплив на фінансову безпеку країни. Отже, аналіз складових бюджетної системи України як фактори фінансово-економічної безпеки, що на відміну від існуючих виходить з необхідності подальшого впровадження реформи децентралізації та дозволяє розвиватися практичним рекомендаціям щодо бюджетного регулювання.

Закон № 3087-д визначає правову основу організації та діяльності Бюро економічної безпеки України. Відповідно до Закону, Бюро економічної безпеки України є центральним органом виконавчої влади, на який покладено завдання протидії правопорушенням, що посягають на функціонування економіки держави [2].

Закон визначає завдання, функції та повноваження Бюро економічної безпеки України, контроль за його діяльністю, правовий статус, обов'язки та відповідальність працівників Бюро економічної безпеки України, взаємодію з державними органами, підприємствами, установами та організаціями, компетентні органи інших держав. Закон передбачає, що Бюро економічної безпеки України має прямий, у тому числі автоматизований, доступ до автоматизованих інформаційно-довідкових систем, реєстрів та банків (баз даних), власником (адміністратором) яких є державні органи або органи місцевого самоврядування. Бюро використовує державні, включаючи державні, засоби зв'язку, спеціальні комунікаційні мережі та інші технічні засоби.

Важливість економічної безпеки полягає в тому, що коли вона досягнута, стабільність держави та забезпечення добробуту суспільства. Забезпечення економічної безпеки є складна і водночас багатовимірною метою, що вимагає розвитку ефективної системи правового регулювання. Ось чому економічна безпека України це питання забезпечення безпеки, виявлення загроз та ризиків представляє великий науковий інтерес для науковців-юристів. Існує чимало актуальних питань правового забезпечення стану охорони економічної системи. Це актуалізувало визначення ключових напрямків ефективного економічного розвитку та стимулювання національних пріоритетів у довгостроковій стратегії соціально-економічного розвитку України до 2021 року. Особлива роль у системі забезпечення економічної безпеки відводиться стабільності та стійкості державної фінансової системи. Все більше стає очевидним, що це - фінансова сфера, яка в сучасному контексті реагує на будь-які негативні економічні процеси. Події, що відбувалися на світовій арені в останні роки, пов'язані з погіршенням відносин між різними країнами, уповільнення глобального економічного зростання та ускладнення економічного зростання, що спричинило нові загрози та ризики, вимагається від дій світового співтовариства захищати фінансові інтереси. Фінансова безпека є одним з найважливіших факторів забезпечення економічної безпеки будь-якої країни [37].

Актуальність питань правового регулювання забезпечення економічної безпеки та її складових визначається, з одного боку, розумінням важливості національної безпеки в системі зв'язку з національними інтересами і, з іншого боку, тим, що загрози та ризики негативно впливають на об'єкт безпеки і вимагає їх ідентифікації в рамках механізму застосування регуляторних та інших засобів забезпечення економічної безпеки досліджується науково.

Одне з важливих питань сутності економічної безпеки та її елементів полягає в їх визначення. Відповідно до визначень, запропонованих фахівцями, можна зробити висновок, що явище, що вивчається, є багатовимірним і стверджує системний взаємозв'язок такого явища, такі категорії, як "безпека", "загроза", "ризик", "небезпека", "пошкодження" тощо.

Спочатку звернемося до вивчення терміна "безпека" за допомогою загальнонаукового методу дедукції, існуючі визначення безпеки, як правило, включають опис об'єктів безпеки та їх способу слід захищати від внутрішніх та зовнішніх загроз. У той же час усі ці визначення безпеки не має певної міри конкретності. Їм бракує розуміння стану та рівня захисту, суб'єктів безпеки та специфічні особливості об'єктів безпеки. Тому ці визначення вимагають роз'яснень. А.І. Стахов одним із перших звернувся до безпеки як до юридичної категорії. На його думку, безпека як юридична категорія може бути визначена як законодавчо врегульована держава захисту конституційно-правових інтересів окремих людей, суспільства, держави та нації, що виключає загрози безпеці. Водночас проведений аналіз кількох визначень допоміг нам виявити найбільш суттєві або, точніше кажучи, основні елементи. Перш за все, більшість авторів розглядають безпеку як стан потенційної жертви, об'єкт, який знаходиться під загрозою. По-друге, безпека досить чітко розглядається як здатність об'єкта, явища або процесу зберігати свою суть та основну характеристику, коли оскаржується цілеспрямованою шкодою зовнішнього або внутрішнього впливу. По-третє, безпека - це системна категорія, характеристика системи, що базується на принципах стабільності, саморегуляції та цілісності. Безпека повинна захищати всі властивості системи, оскільки вплив, що пошкоджує будь-яку з цих властивостей, призведе до руйнування цілої системи. По-четверте, безпека вважається вирішальною умовою (гарантією) життєво важливою діяльністю окремих людей, суспільства та держави. Це дозволяє їм зберігати та примножувати матеріальне та культурне значення. По-п'яте, безпекою в її абсолютному вираженні є відсутність матеріальної та психічної небезпеки та загрози. По-шосте, важливим елементом усіх визначень є загроза як реальна ознака небезпеки [49].

На основі аналізу всіх підходів та інтерпретації концепції безпеки ми можемо зробити висновок, що загроза та боротьба з нею становлять суть, первинного елементу безпеки. Тому безпека - це захист забезпечення життєво важливих інтересів людей, суспільства та держави проти внутрішніх та зовнішніх загроз, гарантованих конституційними, правовими та практичними заходами. Життєво важливі інтереси

включають економічну незалежність, правове та соціальне благополуччя, цілісність конструкції, стабільне та ефективне функціонування.

Категорія економічної безпеки по-різному трактується в науковій літературі. Наприклад, на думку В. Тамбовцева, "... економічну безпеку системи слід розглядати як поєднання властивості стану своєї виробничої підсистеми, що забезпечує можливість досягнення цілої цілі-системи ". Л.І. Абалкін вважає економічну безпеку станом економічної системи що дозволяє йому динамічно розвиватися, ефективно та вирішувати соціальні виклики таким чином, що держава здатна розробити та здійснити незалежну економічну політику [54].

Це означає, що загалом економічна безпека є ключовою якісною характеристикою економічної системи, що визначає її здатність підтримувати нормальні умови для повсякденної діяльності населення, стійке підтримання безперервного та ефективного виробництва, обміну, розподілу та споживання матеріальних та нематеріальних активів в інтересах окремих людей, суспільства та держави. У сфері державних фінансів стан безпеки характеризується стабільністю та стійкістю фінансової системи. На основі кількох визначень, думок дослідників щодо категорії фінансової безпеки та її суті можна зробити висновок, що фінансова безпека - це стан захисту всіх ланок державної фінансової системи від різних загроз. Фінансова система є загальним об'єктом фінансового забезпечення. "Життєдіяльність" усіх соціальних інститутів держави та її міжнародний імідж залежать від стабільного їх функціонування. Ось чому захист фінансових інтересів держави є пріоритетною метою забезпечення економічної безпеки. Іншим важливим теоретичним питанням досліджуваної теми є визначення та сутність загроз [39].

У науковій літературі розрізняють такі типи загроз: пряму, непряму, внутрішню, зовнішню, довготривалу, тощо. Загрози також виділяються за допомогою об'єкта, що охороняється: екологічна, військова, технічна, інформаційна, тощо. Головне, що об'єднує ці види загроз, це те, що кожна з них так чи інакше негативно впливають на об'єкт, що охороняється, роблячи його слабким, нестійким, не в змоззі задовольнити потреби та інтереси.

Не існує визначення загрози, що описує ознаки небезпеки та те, що слід запобігати в чинному законодавстві. У той же час пов'язують диференційовані загрози з небезпекою джерел (як це з'ясувалось із самого Закону). Теоретичні основи вдосконалення правового регулювання економічної безпеки та можливість їх використання отримані в результаті щодо вдосконалення чинного законодавства та установленної юридичної практики визначають практичну актуальність питань забезпечення економічної безпеки. Без сумніву, законодавство є головним елементом економічної безпеки сучасної держави.

Рівень застосовуваних правових інструментів від законів до інструкцій відповідає потребам та інтересам суспільства та їх ефективності з точки зору впливу на поведінку людей визначають досягнення та цілі, як безпосередні, так і довгострокові, на які спрямовані ці інструменти. Розумне правове регулювання фінансово-економічних відносин, що розвиваються в Україні є необхідною умовою забезпечення економічної безпеки. Тут слід розуміти це, їх юридична основа повинна враховувати процеси, що відбуваються в даний час у фінансовій сфері. Основними умовами ефективності використання державних механізмів дії є правильна оцінка та адекватний аналіз економічної ситуації, і в першу чергу, тенденцій визначення взаємодії основних елементів економічної системи [36].

Правове регулювання як один із засобів забезпечення економічної безпеки повинно базуватися на глибокому фінансово-економічному аналізі, враховувати динаміку ключових економічних показників, швидко реагувати на зміни, що відбуваються у фінансово-економічній сфері. Правова база, що регулює забезпечення економічної безпеки України, характеризується неповнотою, тобто не має нормативних визначень як самої економічної безпеки, так і економічної загрози безпеці, показників та порогів. Слід визнати, що за сучасним розвитком лежить правове регулювання. Розробка закону програми охоплюють лише основні сфери забезпечення економічної безпеки, тоді як системний підхід до розвитку складної правової бази оскаржується різними об'єктивними та суб'єктивними ускладненнями. Поряд з необхідністю створення ефективної правової бази, існує конструктивний механізм, контроль процесу розробки, реалізації та контролю практичних заходів

економіки має бути організовано по забезпеченням безпеки. Стратегія національної безпеки України, передбачає правові точки відліку регулювання забезпечення економічної безпеки та визначає організаційні, правові та інформаційні основи впровадження. Однак слід зазначити, що правовий механізм економічної безпеки-впевненість - далеко не досконалість. Наприклад, для підтримки фінансової безпеки, заходи спрямовані на зміцнення фінансової системи та дозволяє мінімізувати ризики та загрози, в тому числі стабільність курсу гривні, зниження інфляції та оптимізація фінансового контролю. Вищезазначена інформація підводить нас до висновку, що для збереження фінансових ресурсів та економічної незалежності Україні потрібна стратегія економічної безпеки що відповідає чинним зовнішнім (геополітичним) та внутрішнім (соціально-економічним) факторам. Забезпечення економічної безпеки є однією з пріоритетних сфер державної політики. Питання правового регулювання України, забезпечення економічної безпеки стає актуальним під час криз та після них. Сучасні події переконливо доводять необхідність підходу до економічних загроз та ризиків, і що, у свою чергу, обґрунтовує необхідність пошуку найбільш оптимальних та раціональних шляхів вдосконалення правових нормрегулювання соціальних відносин, пов'язаних із забезпеченням економічної безпеки тим чи іншим чином.

3.2. Шляхи підвищення рівня забезпечення фінансової безпеки і стабільності України в умовах кризи

В умовах функціонування економічних відносин, що виникають між суб'єктами фінансової системи України, все частіше порушується питання про створення безпечних умов для їх діяльності. Глобалізація світової фінансової системи суттєво впливає на стан фінансової безпеки окремих країн, особливо перехідні економіки суттєво залежать від міжнародної рівня державного та приватного капіталу. Фінансова безпека, як невід'ємна частина економічної безпеки, має значний вплив на рівень економічного зростання в країні. Запорукою фінансової безпеки є прозорість процесів, що відбуваються в державних фінансах та банківських секторів. Традиційно

низькі показники прозорості української економіки за даними більшості міжнародних рейтингових оцінок, високий рівень корупції чиновників та політичної нестабільності створити основу для прикладних досліджень, спрямованих на підвищення рівня фінансової безпеки країни, особливо з точки зору її бюджетної та грошових складових.

Фінансова безпека країни є багатограним явищем: по-перше, це складова економічної безпеки, і, по-друге, це підсистема національної безпеки. Водночас фінансова безпека є складною багаторівневою системою, яка формується кількома підсистемами, кожна з яких має свою структуру та логіку розвитку. На сучасному рівні розвитку ринкових відносин, належний рівень фінансової безпеки це гарантія сталого розвитку будь-якої країни. В економічній літературі фінансова безпека розглядається як складне явище, яке знаходиться під впливом декількох факторів. Це ключовий компонент не лише економічної, а й національної безпеки та безпеки кожної людини. Дослідження, засноване на даних доступний на рівні NUTS, доводить існування взаємозв'язку між рівнем економічного розвитку національних економік і держави окремого господарського суб'єкта. Ці відносини описують стан здоров'я суспільства в державі і регіонів, що безпосередньо пов'язано з економічною безпекою в країні.

Поряд із існуючою Методологією для оцінки рівня економічної безпеки України, розроблена у 2015 році з ініціативи Президента України, стратегія розвитку сталого розвитку «Україна 2020» було прийнято в рамках Стратегії національної безпеки. Аналіз проміжних результатів економіки частина цієї стратегії була досліджено в проекті заснованому на математичних моделях прогнозування та професійній експертній оцінці українських та міжнародних науковців, а саме: НАТО, ЄС та США [34]. В Україні останнім часом вчені все частіше намагаються активізувати методологічні основи для забезпечення рівня фінансової та економічної безпеки, але це було виявлено що в українській практиці, оцінки фінансова безпека країни не є повною, оскільки фінансова безпека є складною багатовимірною категорією, яка характеризується тісною взаємозалежністю та взаємодією його компонентів. Отже, неточності та помилки в оцінці деяких показників відбувається

негайно відбивається на інших.Сьогодні в Україні Міністерство економіки та торгівлі розробили методологію для оцінки рівня фінансово-економічної безпеки в країні, що включає в себе складові банківських, небанківських, боргових, бюджетних, валютної та грошової безпеки. Таким чином, сучасний банківський сегмент в Україні активізує європейської інтеграція і водночас передбачає додаткові ризики в контексті безпеки в усіх сферах.

Бюджетна безпека - це стан забезпечення платоспроможності та фінансової стійкості державних фінансів, що дозволяє державним органам виконувати свої функції якомога ефективніше (Міністерство Економічний розвиток і торгівля України,2013). За результатами розрахунків, фіскальна безпека України не лише в загрозливій, але і в докризовому стані. Існує невідповідність балансу доходів і витрат державного та місцевих бюджетів, а також державні кошти використовуються неефективно. Головна проблема в цьому контексті є недоречний характер використання бюджетних коштів, неефективний розподіл, крадіжка, неефективність державного механізму контроль, а фактично його відсутність.

Важливою складовою фінансової безпеки євалютна безпека, рівень стабільності якої становитьодна з важливих характеристик будь-якого розвиненої країни. Аналіз валютної безпеки України представляє, що її держава також не є оптимальною і є певні дисбаланси і проблеми, оскільки обмінний курс відіграє важливу роль у забезпеченні стабільності валютного ринку [46]. Тому особлива увага виплачується за його зміну. Індекс чиновника курсу гривні до долара США, хоча і в межах допустимих меж, все більше близький до критичного порогу і має низькі значення, тобто за останні п'ять років, там відбулося зменшення гривні щодо світової валюти і, відповідно, зменшення його купівельної спроможності на зовнішньому ринку протягом торгівлі товарами, послугами та в процесі руху капіталу та кредиту. Враховуючи валюту безпеки, слід згадати іноземну криптовалюта, яка сьогодні офіційно не визнана як платіжний засіб в Україні та різні держави ставляться до цього по-різному, але швидкість його обігу набирає обертів не тільки в Україні. Якщо певні конкретні вимоги виконуються, криптовалюта може стати новою глобальною валютою світу. Однак є ще багато питань стосовно реальної природи криптовалюти

та її місце в грошовій системі, отже, з огляду на процесу розробки криптовалюти, безпека валютного ринку держави повинні передбачати всі загрози стабільній економіці розвитку держави.

Поряд з цим фінансова безпека нерозривно пов'язана з інвестиційними процесами, що також вимагає розробки методів, спрямованих на створення ефективних інструментів для визначення факторів ризику та моніторингу ефективності інвестицій проектів. У цьому контексті так варто підкреслити ефективність інвестиційних фондів, оскільки інвестиційні фонди є фінансовими посередниками між вкладниками та боржниками, що є тими, що генерують попит на фінансові інструменти торгівлі на фінансових ринках. Але українська методологія для оцінки фінансово-економічної безпеки держави не враховує аспекти інвестицій, інновацій, митного тарифу системи та податкового навантаження в країні немає враховувати діяльність нефінансових організацій, яких зараз стає все більше, і вже займають значне становище у фінансових процесах держави [33].

Сучасні українські підходи до оцінки рівня безпеки країни базується на інтегральних оцінках та застосування кількісних показників. У зарубіжній практиці розвинені критерії управління які ґрунтуються на всебічному аналізі забезпечення належного рівня фінансової безпеки (канони безпеки), які є ефективними і можуть використовуватися в Україні. Варто згадати документи Чихака, Муньоса, ТехШаріфуддіна, і Тинтчев (2012), Деміргук-Кунт, Детрагіа, і Tressel (2006), Edwards (2007), де, крім того проблеми фінансової нестабільності, також свідчить роль міжнародних організацій у розвитку показників фінансової безпеки, що можуть бути використані в українській практиці. Однак, незважаючи на велику кількість наукових праць у галузі оцінки рівня фінансової безпеки країни, питання її якісного і математично значущого прогнозу для наступних періодів залишаються відкритими і потребують подальшого розвитку дослідження. У статті використано статистичні зведення та статистичні дані аналізу для узагальнення досліджень, аналіз та синтезний матеріал, що використовується для селекції оціночних показників, розрахунково-аналітичний методів визначення окремих значень показників безпеки та загальний рівень фінансової безпеки, метод порівняння для аналізу показників

фінансової безпеки в динаміці та для порівняння рейтингових методів оцінки рівня фінансової безпеки, економіка та математичні методи, а саме регресійний аналіз дозволило визначити залежності показників, що впливають на фінансову безпеку [42].

Сьогодні в Україні на законодавчому рівні методологія оцінки фінансово-економічної безпеки базується на «Методологічній Рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України», затв. наказом Міністерства економіки Розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 р. № 1277, за кількісними показниками, дослідження показників, які характеризують рівень економічної безпеки країни та його основні складові, шляхом обчислення інтеграла індексу безпеки в кожній сфері. У відповідності за цією методологією фінансова безпека- стан фінансової системи країни, яка створює необхідні фінансові умови стабільного соціально-економічного розвитку країни, забезпечує її стійкість до фінансових потрясінь та дисбалансів, створює умови для збереження цілісності та єдності фінансової системи країни [4].

Фінансова безпека України має такі компоненти: банківська безпека, безпека небанківського фінансового сектору (представлений фондовий та страховий ринок), боргове забезпечення, фіскальна безпека, валютна безпека та грошова безпека. Для оцінки загального рівня фінансової безпеки це так рекомендується оцінити безпеку його компонентів, які включають кілька показників [65]. Відповідно до затвердженої методології, доцільно використовувати систему показників з визначенням їх допустимих граничних рівнів. Відхилення фактичних рівнів від граничних значень каже на розбіжність до оптимального значення. Стандартизація інтегральних показників, що характеризують стан безпеки здійснюється вимірюючи їх за шкалою від 0 до 1, або у відсотках від 0% до 100%. Важливо, щоб визначити інтегральний показник рівня безпеки кожного сектору та здійснюється загальна цінність безпеки країни з використанням вагових коефіцієнтів, що визначають ступінь внеску кожного показника в інтегральну безпеку індекса. Важлива роль фінансової складової у забезпеченні економічної безпеки підтверджується за значенням вагових коефіцієнтів складової економічної безпеки, які визначаються шляхом експертної оцінки. І

фінансове забезпечення має найвищий серед усіх ваговий коефіцієнт (0,1294) інші складові економічної безпеки (рис. 3.1).

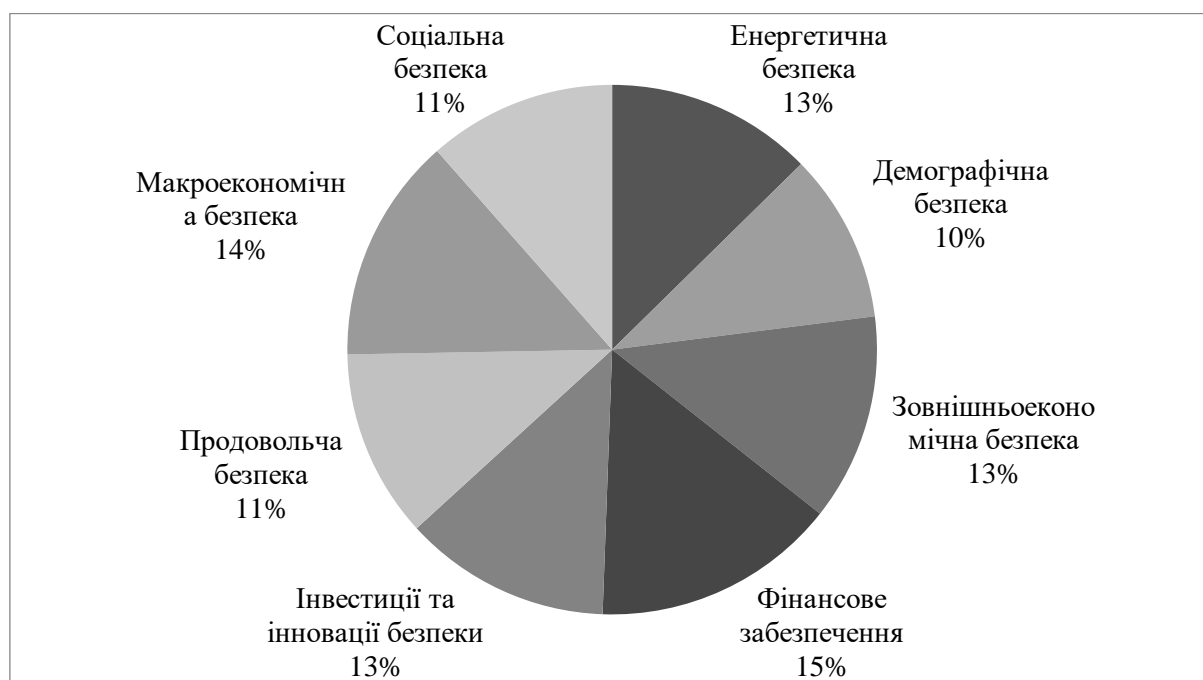

Рис. 3.1. Коефіцієнти складових економічної безпеки

Джерело: Побудовано автором на основі методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України

Відповідно до вимог методології, враховуючи вагові коефіцієнти, фінансова безпека України була оцінена як суттєвою складовою економічної безпеки. Результати авторського дослідження, а саме оцінка перших двох сегментів фінансового забезпечення, а саме, безпека банківського сектору України, представлені в таблиці 3.2. Банківський сектор держави характеризується перевищенням кількості кредитних операцій за депозити. Згідно з міжнародною практикою, ця сума повинна бути приблизно однаковою, оскільки банківські депозитні операції є основою його діяльності, з якої банк акумулює кошти і позики населенню, інакше банки змушені брати міжбанківські позики, що негативно позначаються їх кредитами та платоспроможність. Ось чому може спостерігатись негативна прибутковість, тобто збиткові активи банків в Україні з 2016 р. Основна частина активних операцій для українських банків - це забезпечення позик, тож у 2018 році було вкладено 1 грн в активах призвело до збитку в розмірі 15,55 грн. Однак у

2019 р. Ситуація дещо покращилася і становила 1 грн вкладені в активи принесли 1,91 грн. збитку [73].

Таблиця 3.2

Показники банківської безпеки фінансового ринку України в період
2016–2020

№	Показники та значення безпеки	2016	2017	2018	2019	2020
1.	Частка заборгованості за кредитами в загальному обсязі наданих кредитів банками резидентами України, %	13.4	18.5	31.6	41.8	49.1
2.	Співвідношення банківських позик та депозитів в іноземній валюті, %	135.9	151.1	136.9	125.8	113.1
3.	Частка іноземного капіталу в статутному капіталі банків, %	35.4	32.5	43.3	56.2	40.8
4.	Співвідношення довгострокових (понад 1 рік) позик та депозитів	1.7	2.8	3.8	4.1	3.2
5.	Рентабельність активів, %	0.1	-3.9	-6.2	-15.5	-1.91
6.	Співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань, %	89.1	86.1	92.8	92.0	97.4
7.	Частка активів п'яти найбільших банків у загальних активах цінних паперів банку, %	40.0	43.4	53.6	55.6	59.7

Джерело: Методологічні Рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України

Загальна цінність української банківської безпеки за період з 2016 по 2020 рр., як правило, дещо збільшилась, але все ще існують пов'язані з цим ризики з кількома економічними, політичними та соціальними проблемами в країні. Загалом, забезпечити банківську безпеку, Національний банк України уряд повинен координувати свої дії та вжити заходи для поліпшення фінансового стану банківської системи країни. Відповідно до методичних рекомендацій для оцінки рівня економічної безпеки, показники безпеки небанківського фінансового ринку є показниками страхування і фондового ринку. Слідство показало, що це компонент безпеки характеризується дуже низький рівень проникнення страхування в країну. На фондовому ринку відбулося значне скорочення за рівнем капіталізації перерахованих компаній за останні 2 роки. По-перше, це стосується вступу до змін до «Положення про функціонування фондових бірж», який національна комісія з цінних паперів та фондового ринку значно підвищив вимоги до емітентів до списку у організаторів

торгівлі. Слід зазначити, що показники боргової безпеки характеризується відповідним рівнем побутового та зовнішнього боргу, враховуючи вартість його послуг та ефективність використання вітчизняних та зовнішніх запозичень. Один з найважливіших факторів що вплинуло на рівень фінансової безпеки цього сектору в останні роки відбувається збільшення кількості населення боргу. Однак результати розрахунків представляють, що визначено показники боргової безпеки Міністерством економічного розвитку та торгівлі демонструють адекватний рівень задоволеності нагальних соціально-економічних потреб і в середньому весь період знаходиться на рівні понад 40%. Валові міжнародні резерви за весь період також демонструють досить невеликі обсяги зовнішньої торгівлі обороту та потоків капіталу України. Баланс продажу населення іноземної валюти має негативну тенденцію. У країнах з розвинутою економікою, обсяг реалізації іноземних валют повинна бути приблизно однаковою, і, в Україні спостерігається різке відхилення спочатку на користь продажу іноземної валюти, а потім на користь купівлі іноземної валюти банками від населення, що обумовлює високий рівень доларизація грошової маси в країні [38].

Загальна вартість валютного забезпечення України весь розглянутий період зменшився більше ніж 10 балів, що вказує на те, що його стан є гірше, ніж на банківському та небанківському ринках, але краще, ніж у бюджетному секторі. За результатами розрахунків, ситуація з грошово-кредитною та фінансовою безпекою України набагато краща за бюджетну безпеку, але гірше порівняно з іноземною валютою. Основний фактор, який негативно позначився на загальному рівні грошово-кредитної та фінансової безпеки України - це надмірно висока частка цієї готівки поза банками в загальній сумі гроші, наприклад, у період 2016–2020 рр. це показник коливається від 26,16% до 27,51%. Загалом, оптимальне значення цього показника не повинно перевищувати 20% [29]. Характеризується пропозиція грошей в Україні високими темпами зростання та надмірно великими частка грошових коштів. В останні роки відбувається процес кредитування домогосподарств в національній валюті набирає обертів. У період 2016–2020 рр. Частка споживачів позик, надані домогосподарствам, загалом структура позик, наданих резидентам, висока, але

спостерігається поступова тенденція до зниження. Оптимальне значення цього показника - питома вага 5-9%, але його перевищення можна вважати позитивним, оскільки показник є стимулятором грошово-кредитного забезпечення та безпеки країни.

Результати оцінки фінансової безпеки України показують, що безпека всіх компонентів нижче середнього рівня оптимального значення, в результаті за рівнем загальної фінансової безпеки України можна оцінити як низький. Ситуація за останні п'ять років не змінилась, і національна економіка захищена лише на третину від фінансових загроз, тобто лише мінімум рівня безпеки фінансового сектору економіки забезпечена. Найбільшими загрозами були виявляється у зовнішньому боргу, неефективне використання бюджету коштів, висока вартість банківських позик і значний рівень доларизації економіки. Економіка України не є нестабільною до фінансових шоків та дисбалансів. Однак після проведення дослідження лише за цією методологією, не можна стверджувати, що результат є остаточним і дійсним відображенням реальної ситуації з фінансовим сектором в країні, як певна методологія недоліків. А саме, немає орієнтації на перспективний фінансовий прогноз; незрозуміло як вагові коефіцієнти, які беруть участь у розрахунках (визначаються експертними оцінками) неясні, що призводить до підвищення рівня суб'єктивності та зменшення практичних і наукової цінності результатів. Також методологія спрямована на кількісний аналіз і включає лише певну кількість показників, ігноруючи інші не менш важливі показники і якість статистичної інформації та її вплив на рівень безпеки окремих компонентів та фінансової безпеки в цілому [63].

Тому сьогодні в Україні нагальним завданням є вдосконалити механізм оцінки фінансової діяльності та економічної безпеки, яка може бути реалізована шляхом розробки додаткової системи показників усіх фінансових складових, які доповнювали б методіку розрахунку рівня економічної безпеки та зробив це можливим всебічно оцінити рівень фінансової діяльності безпеки і реально оцінити ситуацію в країні.

Один з найвідоміших рейтингів сьогодні – Ведення бізнесу, або ділова поведінка Світового банку базового рейтингу. Це вичерпний рейтинг країн із 190

позиціями та вище позиції країни в рейтингу, тим більше сприятливе середовище для ведення бізнесу в країні. Позиція кожної країни в цьому рейтингу визначається шляхом впорядкування сукупності оцінки, отримана в десяти напрямках. Відповідно за підсумками 2020 року Україна має наступні посади:

- реєстрація бізнесу - 20 місце в світі;
- робота з дозволами на будівництво - 140-е місце;
- підключення до системи електропостачання - 130-е місце;
- реєстрація власності - 63 місце;
- отримання позик - 20 місце;
- захист міноритарних інвесторів - 70 місце;
- оподаткування - 84 місце;
- міжнародна торгівля - 115 місце;
- виконання контрактів - 81 місце;
- врегулювання неплатоспроможності - 150 місце [58].

Загалом Україна посідає 76 місце у світі, що краще, ніж у попередньому році, лише у чотирьох з них десять показників, розглянутих у дослідженні.

Глобальний індекс миру також досліджує країни в всебічно і забезпечує комплексний аналіз стану миру в країні. Він вказує, що сьогодні, в умовах постійних соц. та політичних потрясінь світ продовжує витрачати величезні ресурси на створення та поширення насильства, а запорукою відновлення миру є створення мирного миру, невід'ємна основа ключових поглядів, установи та структури, що створюють мир у довгостроковій перспективі. Кожна країна по всьому світу може будувати і розвивати світ. Україна в цьому рейтингу також займає 154 посаду.

Журнал "Економіка", виданий міжнародною організацією експертної групи з Сіднейського інституту ім. Економіки та миру, зазначає, що регіональне погіршення ставки відбулися в Україні, що в кінцевому рахунку вплинуло на середній показник у світі. Через погіршення стану відносин з Російською Федерацією, зростання рівня корупції в політичній сфері, має традиційно високий рівень нерівності доходів.

Враховуючи, що неможливо визначити місце України у світовому масштабі, використовуючи національну методологію серед інших країн, для проведення

порівняльного аналізу міжнародної рейтингової оцінки безпеки України з розрахунковими значеннями інтегральної оцінки фінансової безпеки, існує потреба в якісній інтерпретації результатів. На основі міжнародних стандартів для оцінки фінансової діяльності країни безпека, розподіл показників, що описують загальну вартість фінансової безпеки України був розділений на чотири групи:

- А - 81-100;
- В - 61-80;
- С - 31-60;
- D - 0-30 [58].

Рівень фінансової безпеки та рейтинг України представлено за результатами розрахунків в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Рейтинг фінансової безпеки України за українською методологією для оцінки фінансово-економічної безпеки

Рік	Значення фінансової безпеки	Рейтинг
2016	29.24	D
2017	33.22	C
2018	31.17	C
2019	30.86	C
2020	30.29	C

Джерело: Державна служба статистики України

Таким чином, отримані результати в українській методології для оцінки фінансово-економічної безпеки повністю відповідають міжнародним рейтингам, що Україна була віднесена до "С" рейтинг. Однак під час аналізу це було виявлено що українська методологія визначення фінансової безпеки країни має кілька недоліків, що породжують певні проблеми під час поселення. Отже, техніка робить не враховувати багато аспектів, як кількісних розрахунків і в якісних характеристиках, і критеріях, обрані методом, який характеризує економіку з різних напрямків, утворюючи єдине ціле інтегральної оцінки, але не відображають реального стану фінансової безпеки. Тому необхідно внести певні корективи в механізм методології, які принесуть значення інтегрального показника відповідно до фактичного стану фінансової безпеки в країні. Як напрямок вдосконалення методології, це може використовуватись

як додатковий регресійний аналіз більшості впливових показників, що використовуються для розрахунку рівня фінансової безпеки країни. Запропонована регресія аналізу надасть можливість оцінити вплив окремих компонентів на інтегральному показнику безпеки та визначити шляхи підвищення рівня безпеки шляхом поліпшення відповідних показників. Досконала методологія полягає у визначенні економічних та математичних інструментів впливу факторів на результат, враховуючи коефіцієнти детермінації та результати багатфакторної багатовимірної регресії моделі, тобто показники, що визначають найбільш інтегральний показник фінансової безпеки країни визначається найбільше.

Отже, проведено регресійний аналіз за тими компонентами, розрахунки яких виявили деякі труднощі показники боргу, бюджету і валютної безпеки, показники якої мають значення не відображати реальну ситуацію в країні. В результаті, найважливіших складових фінансової безпеки країни за аналізований період були банківська безпека, безпека небанківського фінансового сектору, тобто страхування та фондові ринки та грошову цінність. Це підтверджується за системою показників моделі, а саме: коефіцієнт множинної кореляції, який дорівнює 0,99, свідчить про дуже високу кореляцію між залежними та незалежними змінними. Рішучість коефіцієнту становить 0,98, тобто фінансова безпека має сильний зв'язок з обраними факторами і 98,7% є пояснюється зміною обраних змінних. Невиправлений коефіцієнт кратного визначення R^2 в цьому випадку близький до 1, тобто моделі пояснює майже всі варіації відповідних змінних. Скоригований коефіцієнт багаторазового визначення $R^2 = 0,94$, що свідчить про високий детермінізм результату моделі з факторами. Отримана модель множинної регресії, що описує залежність загальної важливості фінансової безпеки країни в банківській, небанківській та грошовому забезпеченні має такий вигляд:

$$Y = 39.78 - 0.04x_1 + 0.07x_2 - 0.51x_6 + \varepsilon$$

де Y - інтегральний показник фінансової безпеки,

x_1 - безпека банківського сектору,

x_2 - безпека небанківського фінансового ринку,

x_6 - грошова безпека.

Висновки до розділу 3

Проблеми оцінки та якісного прогнозування рівня фінансової безпеки країни стають дедалі актуальнішими. Існуюче нормативно-методичне забезпечення України в цій області є більш теоретичною та рекомендаційною. Застосування методології для розрахунку рівня фінансової безпеки як складової економічної безпеки країни, затверджений міністерством економічного розвитку і торгівлі, виявив, що показники банківської безпеки України у 2016–2020 рр., як правило, дещо покращується. У свою чергу, оцінка стану грошово-кредитної та фінансової безпеки України вказувала на надмірно велику частку частки готівки поза банками в загальній сумі грошової маси - на рівні 26-27%. За результатами розрахунків ми можемо стверджувати, що показники боргової безпеки є адекватними для задоволення соціально-економічних потреб, що є помилковим і вказує на необхідність більш відповідального визначення показників, що відображають реальну ситуацію з борговою ситуації в країні. А саме, ми можемо констатувати, що бюджетна безпека України не лише в загрозовій, але докризовому стані. Існує невідповідність між балансом доходів і витрат державного та місцевих бюджетів, а державні кошти використовуються неефективно. Загальний рівень фінансової безпеки в Україні визнано незадовільним та, відповідно з міжнародними стандартами було запропоновано розподіл показників, що описують загальні показники фінансової безпеки України на чотири типи за шкалою: А, В, С та D, відповідно до яких Україна має рейтинг С. Це відповідає рейтингам України, які виставляються міжнародними рейтинговими агентствами. Пропонований метод прогнозування рівня фінансової безпеки країни полягає у визначенні показників які найбільше впливають на інтегральний показник фінансової безпеки. Регресійний аналіз дозволило визначити найбільш значущі показники, які найкращим чином визначають фінансову безпеку і усунення суттєвих недолік Методології - надзвичайно широкий перелік показників (менше перевіряються важливі компоненти) та неможливість прогнозування на майбутні періоди. В результаті аналізу було виявлено, що фінансова безпека України здебільшого залежить від банківської безпеки, безпека небанківського фінансового сектору та грошова безпека.

Безпека цих сегментів має найбільший вплив на загальну фінансову безпеку країни і є найбільш значним і передбачуваним рівнем фінансової безпеки України до 2020 року становить 40%. Розслідування забезпечує основу для подальших наукових розробок щодо оцінки рівня фінансів безпеки країни та забезпечення прозорості процесів державних фінансів.

ВИСНОВКИ

Отже, створення масштабного механізму забезпечення фінансової безпеки держави передбачає насамперед вирішення широкого кола питань, як істосуються формулювання критеріїв та принципів забезпечення фінансової безпеки, а також визначення пріоритетних національних інтересів у фінансовій системі держави, вживання заходів щодо попередження та подолання факторів, які загрожують і фінансовій безпеці держави. Окрім цього, для створення механізму забезпечення фінансової безпеки держави необхідно вирішити цілий комплекс правових, структурно-організаційних, процедурних, кадрових, технологічних та ресурсних завдань. Що стосується систем законодавчого забезпечення фінансової безпеки, то поки що не чітко визначеною залишається система відповідних установ та управлінських структур, які мають займатися цією проблемою, концепція їх перспективної розбудови. Також труднощі виникають в процесі реалізації системи фінансової безпеки України, що пов'язані з відсутністю у державі координувального центру, який, отримуючи інформацію з цієї проблематики від різних органів державної влади, мав би змогу узагальнювати її та приймати відповідні владні рішення.

Фінансова безпека держави має як внутрішній, так і зовнішній аспекти. Щодо зовнішнього, то це, перш за все, фінансовий суверенітет країни, незалежність національної фінансової системи від впливу міжнародних фінансово-кредитних організацій і транснаціонального капіталу. Проте вести мову про абсолютну фінансову незалежність в умовах глобалізації не коректно. Адже на фінансовій безпеці України позначаються процеси фінансової глобалізації, що посилюються у світовому співтоваристві. Відтак проблема фінансової безпеки сьогодні виходить вже за національні кордони. Зростає рівень інтеграції та консолідації фінансових ринків, зростають масштаби мобільності капіталу і посилюється інтенсивність його обігу. Як стверджують фахівці, «у світі сформувалися грандіозні потоки «світових грошей», що не підпорядковуються ні національним урядам, ні будь-яким іншим політичним

інституціям. Вони не утворилися як вияв потреб виробництва, торгівлі, інвестування чи споживання. Головним їх джерелом є переважно торгівля грішми». Тому при розробці стратегії фінансової безпеки держави важливо скрупульозно аналізувати і враховувати поточну та ймовірну в перспективі ситуацію на світових валютних ринках і ринках капіталу. Безпека внутрішньої фінансової сфери України визначається досконалістю правової, організаційної та інституціональної бази; а також політичною стабільністю, рівнем ризиків ринкової кон'юнктури, масштабами тіньової економіки та рівнем корупції в державі.

Для покращення та зміцнення фінансової безпеки України, пропоную вжити такі заходи:

- активізувати роботу в напрямі зміцнення власної капітальної бази банками;
- розробити заходи щодо запобігання відтоку депозитів фізичних осіб,
- відновити довіру населення щодо розміщення коштів на довгостроковій основі;
- зменшити ставки за кредитними ресурсами, наближаючи їх до рівня європейських країн;
- рівномірне поєднання внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування бюджетного дефіциту;
- удосконалення інструментів залучення до інвестиційної сфери особистих заощаджень приватного сектору та доходів населення країни.
- підвищити рівень золотовалютних резервів;
- використання позикових коштів міжнародних організацій на стимулювання економічного розвитку країни, а не погашення боргів уряду.
- установлення НБУ «плаваючого» валютного курсу національної валюти з метою припинення девальваційних процесів;
- спрямування кредитних ресурсів МВФ не на «штучну» підтримку гривні, а на структурні інвестиційні зрушення та реформування економіки, суворий контроль доцільності використання таких коштів;
- збалансування грошового й товарного ринків, тобто зниження рівня інфляції.

Фінансова безпека держави включає такі складові: бюджетну, податкову, боргову, фінансову безпеку банківської системи, валютну, грошово-кредитну безпеку, інвестиційну безпеку, фінансову безпеку страхового та фондового ринку. Механізм забезпечення фінансової безпеки держави - це система організаційних та інституційно-правових заходів впливу, спрямованих на своєчасне виявлення, попередження, нейтралізацію та ліквідацію загроз фінансовій безпеці держави. Фінансова безпека є не лише національною проблемою. На початку XXI ст. міжнародний рух капіталу (у формі кредитів, позик, операцій з цінними паперами, валютних операцій та ін.) в десятки разів перевищує міжнародний товарообіг і відіграє значну роль, перетворюючись в основну рушійну силу процесу глобалізації. Глобалізація, зокрема, несе вигоди, пов'язані з використанням сучасних методів управління та запровадження новітніх технологій, відкриває доступ до нових ринків та інвестиційних джерел. Проте, з іншого боку, вона породжує і серйозні загрози, насамперед у фінансовій сфері. Глобалізація економіки призводить, практично, до неможливості регулювати функціонування ринку й систему виробництва в країні на національному рівні у відриві від світових господарських процесів і стану міжнародної кон'юнктури. Світова фінансова сфера стала практично незалежною від державного контролю й регулювання. Відбулася принципова зміна моделі взаємодії цієї сфери з державними регуляторами. Упродовж століть національні фінансові системи функціонували переважно всередині країни і контролювалися державними інститутами. Орієнтири національного розвитку у сучасному глобалізованому світі лежать не в середині національної економіки - вони далеко винесені за її межі.

Відтак, спекулятивний характер функціонування глобальних фінансових ринків, це одна із хронічних вад у сучасному світовому фінансовому середовищі, що розвалює його із середини. Про небезпеку глобальної фінансової нестабільності зазначалося ще на початку 1990-х років у доповіді про розвиток людини, де зазначалося: «Глобалізація стала однією із найдраматичніших подій останніх років. Більше трильйона доларів бродить по світу цілодобово у невтомних пошуках максимального прибутку.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України “Про страхування” від 07.03.1996 № 85/96-ВР.
2. Закон України “Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг ” від 12.07.2001 р. № 2664-III.
3. Закон України Про засади внутрішньої і зовнішньої політики. Редакція від 08.07.2018
4. Закон України Про національну безпеку України від 21.06.2018
5. Конституція України : Закон України : від 28.06.1996 № 254 к/96-ВР
6. Наказ Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України № 60 від 02.03.2007
7. Наказ Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України № 1277 від 29.10.2013
8. Питання Міжвідомчої комісії з питань фінансової безпеки при Раді національної безпеки і оборони України : указ Президента України : від 24.09.2007 № 912/2007
9. Про адміністративні послуги : Закон України від 6 вересня 2012 року № 5203-VI (редакція від 4.04.2018 р.). Верховна Рада України. Законодавство України.
10. Про затвердження бюджету Пенсійного фонду України на 2016 рік: Постанова Кабінету Міністрів України від 10.03.2016 р. № 190
11. Про основи національної безпеки України : Закон України : від 19.06.2003 № 964-IV
12. Про основи національної безпеки України Закон України № 964 – IV від 19 червня 2003 року / Відомості Верховної Ради України (ВВР)
13. Про Раду національної безпеки і оборони України : Закон України : від 05.03.1998 № 183/98-ВР
14. Про схвалення Концепції розвитку системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2006 року № 90-р.

15. Vasylchyshyn, O. V. (2016). Аналіз наявних моделей оцінки фінансової безпеки банків і банківської системи і напрями їх удосконалення *Regionalna ekonomika*, 2, 156-164.
16. Vovchenko, R. S. (2016). Фінансова безпека банківського сектору економіки України (Ph.D.(Economics) thesis).
17. Yerifanov, A. O. (Ed.), Plastun, O. L., Dombrodskiy, V. S. et al. (2009). Фінансова безпека підприємств і банківських установ (295 p.). Sumy: DVNZ
18. Yevchenko, N. H., & Kryklii, O. A. (2009). Вплив податкових ризиків на фінансову безпеку банку 25, 45-52.
19. Zubok, M. I. (2015). Безпека банківської діяльності (190 p.). Kyiv: KNEU.
20. Барановський О. І. Фінансова безпека : монографія / О. І. Барановський. – К. : Фенікс, 2016. – 338 с.
21. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні - методологія оцінки та механізми забезпечення. Автореф. дис. д-ра екон. Наук НАН України
22. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) / О.І.Барановський/ – Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – К.: КНТЕУ, 2004. – 760 с.
23. Болгар Т. М. Фінансова безпека банків в умовах ринкової трансформації економіки України : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / Т. М. Болгар. – Суми, 2009. – 21 с.
24. Василик О. Фінансова безпека // Економічна енциклопедія: У 3 т. – Т.3 / О. Василик, С. Мочерний. – К.: Вид.центр «Академія», 2002 – 952 с.
25. Власюк О.С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку / О.С. Власюк ; Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України. – К., 2008. – 48 с.
26. Власюк О.С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку / О.С. Власюк ; Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України. – К., 2008. – 48 с.
27. Геєць В. Концепція економічної безпеки України // Ін-т екон. прогнозування; кер. проекту В.М.Геєць. – К.: Логос, 1999. – 56 с.

28. Глущенко В.В. Економічна безпека фінансових установ : монографія / В.В. Глущенко, Г.О. Дорошенко, Н.О. Дорошенко. – Х. : Щедра садиба плюс, 2014. – 232 с.
29. Дахнова О.Є., Городецька Т.Е. Оцінка стану бюджетної безпеки України. Financial and credit activity: problems of theory and practice. 2018. № 1. С. 345—352.
30. Єрмошенко М. М. Економічні та організаційні засади забезпечення фінансової безпеки підприємства: препринт наукової доповіді / М. М. Єрмошенко, К. С. Горячева, А. М. Ашуєв. – К. : Національна академія управління, 2005. – 78 с.
31. Єрмошенко М. М. Фінансова безпека / М. М. Єрмошенко // Віче. – 2017. – № 11. – С. 61–73.
32. Кейнс Дж.М. Общая теория занятости, процента и денег [пер. с англ.] / Кейнс Дж.М. Москва: Прогресс, 1978. 321 с.
33. Кишакевич Б.Ю. Формування системи фінансової безпеки України в умовах глобалізації [Текст] / Б.Ю. Кишакевич / Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.7.-С.205.
34. Коваленко М.А. Глобалізація фінансових ринків: причини та наслідки [Текст] / М.А. Коваленко, Н.Г.Рогальська // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). – 2009. – Вип. 3(46). – С. 55-61.
35. Комарницький І.М. Сутність і шляхи забезпечення фінансової безпеки держави [Текст] / І.М.Комарницький, І.А. Франів, Б.М. Комарницький // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). – 2010. – Вип. 2(49). – С. 22-28.
36. Кошембар Л. О. Забезпечення ефективного податкового регулювання і фінансової безпеки підприємництва та інвестицій / Л. О. Кошембар // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 12. – С. 142–152.
37. Луцик-Дубова Т.О. Основні пріоритети зміцнення фінансової безпеки України / Т.О. Луцик-Дубова // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Серія : Економічні науки. – 2012. – Вип. 22, Ч. II. – С. 1–6.

38. Миколайчук А.Б. Методичний підхід до прогнозування рівня фінансової безпеки держави в системі моніторингу [Текст] / А.Б.Миколайчук // Вісник економіки транспорту і промисловості – 2012. - №38. – С.32.
39. Михайлова Л. Управління ризиками в системі формування фінансової безпеки підприємств / Л. Михайлова // Вісник Тернопільського державного економічного університету. – 2007. – № 5. – С. 124–126.
40. Мошенський С.З. Фондовий ринок та інституційне інвестування в Україні: вплив на інвестиційну безпеку держави [Текст]: монографія / С.З. Мошенський – Житомир: ЖДТУ, 2008. – 432 с.
41. Муляр-Соломко Т.В. Підвищення фінансової безпеки держави на основі венчурного інвестування: дис. на здобуття наук. ступеню канд. економ. наук: спец. 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит, ЖДТУ / Т.В. Муляр-Соломко – Київ, 2012. – 182 с.
42. Наконечна Н.В. Тенденції індикаторів фінансової безпеки України [Текст] / Н.В. Наконечна // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.9.
43. Прокопенко О.В. Малі підприємства України: поточний фінансово-економічний стан [Текст] / О.В. Прокопенко, Л.Б. Криворучко // Механізм регулювання економіки: Міжнародний науковий журнал, 2010. – №3, т. 1. – С. 167-175.
44. Радзівіл К. Поняття та зміст фінансової безпеки держави / К.Радзівіл // Підприємництво, господарство і право. – 2011. – Вип. 5. – С. 94–97.
45. Савицька О. Оцінка та шляхи забезпечення фінансової безпеки України [Текст] / О. Савицька // Економічний форум. – 2012. - №3. – С.14.
46. Савицька О. Оцінка та шляхи забезпечення фінансової безпеки України [Текст] / О. Савицька // Економічний форум. – 2012. - №3. – С.17.
47. Соловйов В.І. Фінансова безпека як основоположний фактор незалежності держави [Текст] / В.І.Соловйов // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу – 2014. - № 3(15). – С.148.
48. Сухоруков А.І. Проблеми фінансової безпеки України: [монографія] / А.І. Сухоруков. – К.: НППІБ, 2005. – 140 С.

49. Фальварочний Ю. Застосування оцінки якості надання адміністративних послуг. Збірник наукових праць «Ефективність державного управління». 2012. Вип. 30. С. 343-349.
50. Царук О.В. Концептуальні основи та статичні індикатори оцінки боргової безпеки держави / О.В. Царук // Світ фінансів. – 2012. – № 1 (10). – С. 46–50.
51. Чернодід І. С. Економічна безпека як категорія економічної теорії / І. С. Чернодід // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 11(29). – С. 13–20.
52. Шевченко Л.В. Сучасна фінансова криза в Україні та її вплив на безпеку держави [Текст] / Л.В.Шевченко // Економічна безпека України і виклики сьогодення: зб. матеріалів XIII Міжнароднонауково-практична конференція, 28 травня 2010 року. – К. : Вид-во Українського ДУ фінансів та міжнародної торгівлі. – С. 138-139.
53. Шелест В. В. Управління фінансовою безпекою довірчого товариства / В. В. Шелест // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 3. – С. 181–184.
54. Шлемко В. Т. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення : монографія / В. Т. Шлемко, І. Ф. Бінько. – К., 2016. – 143 с.
55. Шлемко В.Т. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення / В.Т. Шлемко, І.Ф. Бінько [Текст]: монографія. – К.: НІСД, 1997. – 144 с.
56. Allen W. Defining and achieving financial stability / W. Allen and G. Wood // Journal of Financial Stability. – 2006. – Vol.2(2). – P. 52-72.
57. Olvey L. D. The economies of state safety / L. D. Olvey, J. R. Golden, R. C. Kelly. – Avery Publishing Group. – New York, 1984. – 404 p.
58. Офіційний сайт Державної казначейської служби України / Державна казначейська служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.treasury.gov.ua>.
59. Офіційний сайт Державної служби статистики України / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua>.
60. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
61. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua

62. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.mof.gov.ua/uk>
63. Офіційний сайт Національного банку України / Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua>.
64. IMF, Fiscal Monitor (April, 2019) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.imf.org/en/Publications/FM/Issues/2019/03/18/fiscal_monitor_april_2019
65. Грошово-кредитна та фінансова статистика [Електронний ресурс]: Офіційне інтернет представництво НБУ. — Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article;_jsessionid
66. Єрмошенко М. М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення: монографія [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.disslib.org/upravlinnjaekonomichnoju-bezpekoju-pidpryyemnytstva>.
67. Індекс фінансового стресу для України [Indeks finansovoho stresu dlia Ukrainy]. Visnyk Natsionalnogo banku Ukrainy. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=53082662>
68. Індикатори фінансової безпеки України [Indykatory finansovoї bezpeky Ukrainy]. Svit finansiv, 2, 144-151. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/10024/1/%D0%A1%D1%83%D0%B1%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87%20%D0%AE..pdf>
69. Кому та скільки заборгувала Україна: динаміка зовнішнього й гарантованого державою боргів [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.slovoidilo.ua/2020/04/23/infografika/finansy/komu_ta_skilky_zaborhuvala_ukrayina_dynamika_zovnishnoho_harantovanoho_derzhavoyu_borhiv
70. Ладюк О. Д. Фінансова безпека: характеристика складників. Ефективна економіка. 2016. № 11. . [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5280
71. Реверчук Н.Й. Управління економічною безпекою підприємницьких структур. [Електронний ресурс] /Режим доступу: <http://www.disslib.org/upravlinnja-ekonomichnoju-bezpekoju-pidpryyemnytstva-vukrayini.html>.

72. Фінансова безпека держави. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://pidruchniki.com/15931106/finanssi/finansova_bezpeka_derzhavi.
73. Фінансова безпека України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.kazedu.kz/referat/201552/6>.